

ZPRAVODAJ

Muzea Komenského v Přerově

říjen–prosinec

2025

Vánoce na zámku

2. 12. 2025 - 11. 1. 2026

Výstava betlému řezbáře Bedřicha Zbořila,
porcelánu a baněk ze Slezské tvorby Opava.
Vstupné: 60/30 Kč

Vernisáž proběhne 30. 11. 2025 od 17.30 hodin

Malování baněk pro veřejnost:
6. a 7. 12. 2025, 9.00 – 16.30 hodin.
Doporučujeme rezervaci míst na tel: 581 250 531
Vstupné: 90 Kč

František Slaměník - zakladatel našeho muzea

Šárka Krákorová Pajůrková

V letošním roce si připomínáme 180. výročí od narození významného českého pedagoga a komeniologa, zakladatele Muzea Komenského v Přerově Františka Slaměníka.

František Slaměník se narodil 4. října 1845 v Radslavicích místnímu sedláři Janu Slaměníkovi a jeho manželce Josefě, rozené Droběňíkové. Byl jedináčkem. Otec Františka Slaměníka měl v době jeho narození již 64 let a s první ženou prožil téměř třicet let v bezdětném manželství. Poté, co ovdověl, se znovu oženil s mladou ženou a dočkal se vytouženého potomka.

Když byly Františku Slaměníkovi tři roky, vypukl v Radslavicích požár, při kterém shořela i jejich chalupa. Veškeré peníze rodiny pak pohltila stavba nového domku. Slaměníkovi rodiče měli co dělat, aby neupadli do dluhů.

Základní vzdělání získal František Slaměník v rodné obci. Poté v roce 1857 zamířil do Lipníka nad Bečvou na nižší německou piaristickou reálku. Po jejím ukončení vystudoval, tak trochu z nouze, dvouletý učitelský ústav v Olomouci. V té době totiž Františku Slaměníkovi zemřel otec a matka neměla finanční prostředky na to, aby mu umožnila studium na jiném typu školy. Po absolvování učitelského ústavu nastoupil František Slaměník v roce 1863 do svého prvního zaměstnání. Na základě konkursu získal místo podučitele na nově zřízené dívčí hlavní škole v Kroměříži. V hanáckém městě se rovněž aktivně zapojil do činnosti různých místních spolků. Na jaře roku 1872 složil v Olomouci doplňovací zkoušku a následně i zkoušku způsobilosti pro měšťanské školy a mohl tak být jmenován dekretem zemské školní rady učitelem na nové kroměřížské německé měšťanské škole dívčí. Odtud pak zamířil v lednu 1874 jako řídící učitel na českou národní školu do Kojetína.

Rozdíl mezi Kroměříží a Kojetínem byl obrovský. František Slaměník sice nastoupil na lépe placené místo, ale na maloměstě, jehož náměstí nebylo ani vydlážděné a zdejší obyvatelé se oblékali venkovsky a velmi prostě. František Slaměník v Kojetíně zmodernizoval místní školu a získal pro ni i odpovídající učební pomůcky. V červenci 1875 se v Brodku u Prostějova oženil s Františkou Lorencovou, dcerou zdejšího mlynáře. Rok po svatbě se jim v Kojetíně narodil první syn Jan. V roce 1878 přibyl do rodiny František. Poté se rodina rozrostla o syna Jiřího a dceru

Marii. Obě nejmladší děti však záhy zemřely. Posledním Slaměnickovým synem, který se narodil v Kojetíně, byl Jaromil. Na svět přišel v roce 1882.

Kromě rodiny se František Slaměník ve svém volném čase věnoval také redaktorské činnosti. Od roku 1880 stál v čele časopisu *Komenský* a později i předsedal Ústřednímu spolku jednot učitelských na Moravě. Do Přerova se František Slaměník přestěhoval natrvalo s rodinou v září 1884. Získal zde na základě konkursu místo prozatímního správce (ředitele) české měšťanské školy chlapecké a dívčí. Ta sídlila v budově na třídě Komenského, později v novostavbě v Palackého ulici. V novém působišti se manželům Slaměnickovým narodil již v listopadu 1884 syn Cyril a o dva roky později přišel na svět i nejmladší Amos.

František Slaměník se v Přerově věnoval také badatelské činnosti. Stal se komeniologem a v roce 1888 zde založil Muzeum Komenského a daroval mu veškeré své muzejní sbírky i celou svou knihovnu, jež čítala cca 5000 svazků nejrozdůrnějších děl včetně spisů J. A. Komenského. Ve stejném roce zřídil i podpůrný Jubilejní fond, který přispíval učitelským vdovám a sirotkům. František Slaměník rovněž zasedal od roku 1891 v představenstvu Mezinárodní společnosti Komenského v Berlíně.

František Slaměník odešel do penze v roce 1905. Nadále se však aktivně věnoval sběratelské činnosti, jezdil po stopách Komenského a kupoval památky s ním spojené. Hodně cestoval i do zahraničí, kromě češtiny a němčiny ovládal také francouzštinu. V roce 1907 vydal autobiografickou knihu *Vzpomínky starého učitele*. Za svou pedagogickou činnost byl jmenován obecním zastupitelstvem v roce 1915 čestným občanem města Přerova.

Na konci svého života trpěl František Slaměník mnoha nemocemi. Po smrti manželky

Žerotinský zámek - sídlo Muzea Komenského v Přerově

v roce 1918 žil v ulici Velká Kostelní č. 21 (Kratochvílova) a starala se o něj ošetřovatelka. Byl téměř slepý, raněný mrtvicí, upoután na lůžko. František Slaměník zemřel 2. července 1919 a byl pochován do rodinného hrobu na přerovském hřbitově.

Hrob Františka Slaměníka na přerovském hřbitově

Učitelské paměti Jakuba Lolka

Nový příspěvek k dějinám školství na Moravě

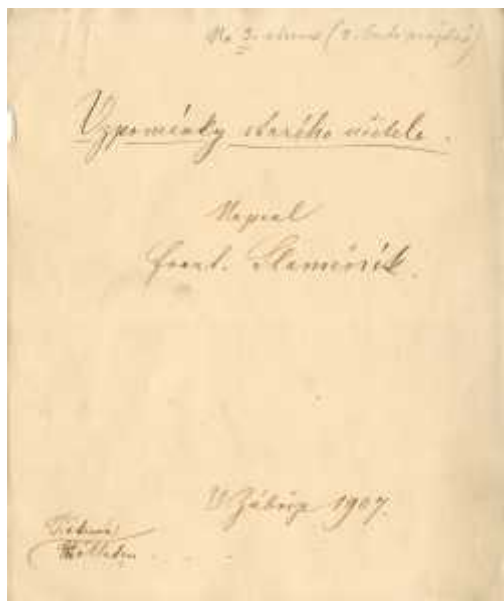
Archivní depozitáře i rodinné pozůstalosti uchovávají dodnes řadu cenného materiálu, který může svým obsahem překvapit a i po letech a obohatit naše současné znalosti novými pohledy do minulosti.

Jaroslava Čajová

Právě takovým textem jsou učitelské paměti Jakuba Lolka *Paměti z mého života*, které vycházejí knižně postupně od roku 2018 a vhodně doplňují memoárové publikace vydané již před více jak sto lety několika autorovými vrstevníky.

Poměry na městských školách na Moravě zachytili ve svých publikovaných pamětech např. František Slaměník (jeho *Vzpomínky starého učitele* jsou nyní dostupné v digitalizované podobě) nebo Antonín Konstantin Víták.

Lolkovy vzpomínky nabízejí pestrý pohled na venkovskou školu druhé poloviny 19. století a přelomu století na severní a střední Moravě, zvláště na dobu „staré školy“ čili školy před r. 1870. Pro jejich knižní vydání bylo využito také sbírkových fondů Muzea Komenského v Přerově, kde je uložen rukopis *Vzpomínky z učitelského života* Františka Poštulky.

Jednotlivé svazky Lolkových *Pamětí z mého života* s úryvky z dějepisných a národopisných prací čerpajícími převážně z oblasti severní Moravy (severní Hané) postupně představíme v příštích číslech našeho Zpravodaje MKP.

KUFŘÍKOVÉ NADŠENÍ V MUZEU

Nevídaný zájem o výtvarnou dílnu pro děti i dospělé mile překvapil

Když jsme na začátku letních prázdnin zveřejňovali informace o výtvarné dílně s názvem „Sbal si kufry – zdobení papírových kufříků od firmy Kazeto“, cítili jsme mírnou nervozitu. Červenec a srpen tradičně patří dovoleným a dětským táborům, což v případě odpoledních dílen pro rodiny s dětmi není ideální kombinace. Na druhou stranu jsme doufali, že název KAZETO je v Přerově stále živý pojem, a tak dílna s malováním kufříků návštěvníky zaujme i přes vyšší vstupné.

Jana Trtíková

Co ovšem přišlo, to nečekal nikdo z nás. První dva termíny byly obsazené přibližně za týden. A ozývali se další a další zájemci. Bylo tedy jasné, že při takové vlně zájmu musíme co nejrychleji zareagovat – vypsalí jsme tedy ještě druhý srpnový termín a u firmy KAZETO objednali další kufříky. Uběhly asi tři dny a bylo opět plno! Jakmile to tedy bylo možné, vypsalí jsme dva termíny na září a s tím chým úžasem jsme sledovali, jak se volná místa opět plní. Také začaly přicházet ohlasy návštěvníků z již proběhlých dílen, že se jim tvoření líbilo. Co víc si přát!

Atmosféra v dílně je vždy rušná – malí i velcí soustředěně tvoří, barvy putují z ruky do ruky, šablony se střídají tak rychle, že ani nestíhají po umytí oschnout. A nakonec to nejlepší! Zářící oči z úspěchu – každý odchází domů s originálním výrobkem. Zejména děti mají radost, že mají novou skryš na poklady a hrdě ukazují výsledky svého snažení.

Že se na vás nedostalo? Nesmutněte, malování kufříků ještě bude! Už nyní počítáme se dvěma termíny v první polovině listopadu – zveřejněny budou v průběhu října. Pokud tedy máte zájem, sledujte webové stránky nebo sociální síť Muzea Komenského v Přerově. Nyní se můžete pokochat vybranými výsledky z dílen, které již proběhly, a děkujeme všem návštěvníkům za účast – byli jste skvělí.

Připomenutí **ilustrátora** Františka Škody

V letošním roce uplynulo 100 let od narození malíře, grafika a ilustrátora Františka Škody, s jehož obrázky se můžeme setkat nejen v časopisech a dětských knihách, ale také v učebnicích.

Marta Konířová

František Škoda (13. 11. 1925 – 21. 6. 1990) vystudoval v letech 1945 až 1950 Vysokou školu uměleckoprůmyslovou a ještě v době studia mu vyšly první knížky, které ilustroval: pohádky „O piškotové chaloupce“ a „Co zrcadlo ukazovalo“. Jako student začal také spolupracovat s redakcí časopisu *Mladý technik*, později přejmenovaného na *Věda a technika mládeži*. Toto zaměření na tvorbu pro děti a mládež a popularizaci techniky se stalo hlavním tématem jeho tvorby po celý jeho život, ovšem ne tématem výhradním.

Knižní a časopisecké ilustrace, ale též komiksy či omalovánky

S časopisem *Mladý technik* začal Škoda spolupracovat již od jeho prvního ročníku vydaného v roce 1947. Následujících více než deset let časopis publikoval velké množství jeho barevných i monochromatických kreseb, od malých kresbiček po celostránkové kresby pro obálky časopisu.

Vzhledem k zaměření časopisu a také pod vlivem tehdejší doby jde převážně o zobrazení nejrůznější techniky, někdy současné, někdy v historickém ohlédnutí či přehledu, jindy jako výhled do budoucnosti. Nalezneme zde budování přehrad, pohledy do továrny, lodě a automobily osobní i nákladní, letadla různých konstrukcí, nechybí rakety, vesmírná stanice, kosmonauté. Podobným tématům se věnují také Škodovy knižní ilustrace z tohoto období i následujících let. Z mnoha titulů, které ilustroval, jmenujme například „Roboti na postupu“, „Zápisky budoucího elektrotechnika“, „Kola, strojky, nápady“, „Motorové opojení“, „Chemik detektivem“, „Už to

Obálka časopisu *Věda a technika mládeži* s kresbou Františka Škody.

jezdí, létá, pluje“, „Jede vláček motoráček“, „Svět našimi smysly“, „Kamarádi čísla“, „Než odstartuje raketa“ či „Dobrý den, vážení vynálezci“.

Do období spolupráce s časopisem *Mladý technik*, v té

Jeden ze stripů „Dobrodružství pana Vrtáčka“, které Škoda kreslil pro časopis *Mladý technik*.

době již přejmenovaném na **Věda a technika mládeži**, v 50. letech 20. století spadá rovněž Škodův příspěvek české vědeckofantastické literatuře. Ve zmíněném časopise vycházely na pokračování romány „Signály z vesmíru“ a „Planeta tří sluncí“ Vladimíra Babuly, které poté vyšly i knižně.

Stejně tak v **Mladém technickovi** Škoda publikoval svůj první komiks, stripy o panu Vrtáčkovi. Další komiksy se objevily v **Mateřídoušce** („Miša a Šiša na cestách“, autor Vladimír Thiele), v **Pionýru** (krátký příběh téměř beze slov „Kde je Káča?“, námět J. Lišková), v **Ohníčku** („Tajemství válečku na nudle“, napsal Svatopluk Hrnčíř). Kromě toho vytvořil pro známý časopis **Čtyřlístek** několik komiksů na náměty různých autorů („Baron Prášil“, „Gulliver mezi Liliputy“, „Létající koberec“ aj.).

František Škoda tvořil i pro malé děti, a to nejenom lepoprela („Malované slůně“, „Vzhůru do oblak“, „I aby tě prase trklo“ aj.), ale též různé vystřihovánky a omalovánky („Šaty dělají člověka“, „Náš pradědeček“, „Vzduchoplavci“, „Vodník Žabka sportuje“ či mnohé další).

Škoda však ilustroval rovněž knihy jiného zaměření, například také kuchařky. Patří k nim jak několik menších sešitových kuchařek vydá-

aných nakladatelstvím Párce, tak i knihy jako „Rodinné večere“ nebo „Pražská rodinná kuchařka“.

Ilustrace školních učebnic

Specializovaným typem knih, které František Škoda ilustroval, jsou školní učebnice. Jednou výraznou skupinou těchto učebnic jsou jazykové učebnice, určené pro základní, střední i jazykové školy.

František Škoda ilustroval rovněž učebnice francouzštiny pro střední školy.

Jde o učebnice německého, francouzského, ruského a anglického jazyka. Škodovy ilustrace jsou zde převážně černobílé a slouží nejen jako výtvarný doprovod, nýbrž také jako podklad pro různá cvičení a úkoly. Zdánlivě jednoduché, ale právě proto přehledné a výstižné kresby umožňují žákům

Některé Škodovy kresby pro učebnice němčiny pro jazykové školy mají humorný nádech.

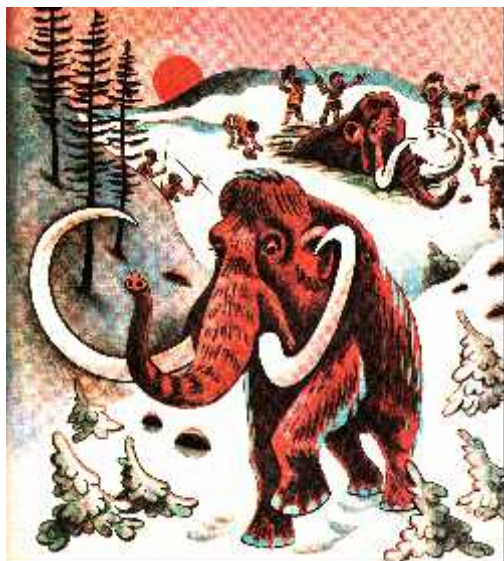

Škodova kresba z učebnice němčiny pro jazykové školy.

Was ist aus meinem schönen Pulli geworden?

soustředit se na důležité sdělení zprostředkovávané obrazy a zvyšují tak efektivitu výuky. Pro základní školu je určena rovněž učebnice vlastivědy pro 4. ročník. Ta je, s přihlédnutím k věku žáků, ilustrována převážně barevně.

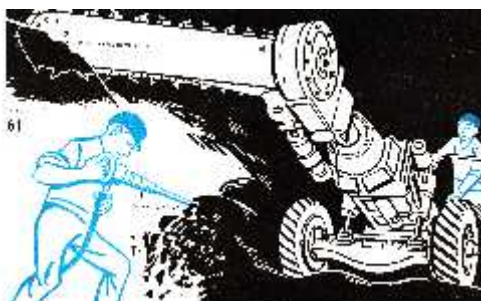
Škodovy ilustrace v učebnici vlastivědy pro 4. ročník základní školy ze 70. let 20. století jsou barevné.

Na ukázce je kresba mamutů zobrazující dnes už překonaný názor o jejich lovu do vykopaných pastí.

Druhou velkou skupinou učebnic, které Škoda ilustroval, jsou učební materiály pro sluchově a zrakově postižené. Jde o učebnice pro základní školy různých předmětů, mezi které patří český jazyk, matematika, prvouka, dějepis a fyzika.

Obálky knih navrhoval Škoda méně často a většinou se jednalo o dětské knihy. V rámci učebnic je takovou „výjimkou“ kupříkladu obálka učebnice fyziky pro 7. ročník základních devítiletých škol pro neslyšící a pro děti se zbytky sluchu, jejíž obrázek zde přinášíme.

Téměř všechny zmíněné učebnice obou skupin jsou zastoupeny také ve sbírce přerovského muzea a pocházejí z nich obrazové ukázky použité v tomto článku. Ukázky z časopisů *Mladý technik* a *Věda a technika* mládeži byly pro článek zapůjčeny ze soukromé sbírky.

Škodovy ilustrace v učebnici fyziky jsou mnohem stylizovanější než jeho původní práce pro časopis *Mladý technik*, přesto zůstávají dostatečně názorné pro účely vyučování.

Obálka učebnice fyziky pro 7. ročník základních škol pro neslyšící a pro děti se zbytky sluchu z roku 1967.

PAMĚŤ MEOPTY ZŮSTÁVÁ V PŘEROVĚ

V pondělí 29. září 2025 se uskutečnilo na přerovském zámku slavnostní předání sbírky Meopty Přerov. Akce se zúčastnili představitelé zřizovatele muzea Olomouckého kraje, statutárního města Přerova, vedení firmy Meopta, pracovníci Muzea Komenského v Přerově a další vzácní hosté.

Radim Himmler

Generální ředitel firmy Meopta, jejímž vlastníkem je společnost Carlyle, Jan Vymazal předal symbolickou darovací listinu řediteli Muzea Komenského Radimu Himmlerovi a bývalý pracovník Meopty a jeden z tvůrců sbírky Jaroslav Sypěna poté předal symbolický exponát, legendární fotoaparát Flexaret, kurátorovi muzea Petru Sehnálkovi. Vedoucí marketingu a udržitelnosti firmy Meopta Jaroslava Blažková následně ocenila práci tvůrců sbírky Meopta Jaroslava Sypěny, Zuzany Veselé a Milana Hlobila.

Slavnostnímu předání této významné sbírky v oboru vědy a techniky předcházela řada nezbytných administrativních kroků. Rada Olomouckého kraje na své schůzi konané dne 12. května 2025 souhlasila po projednání s přijetím movitého daru Sbírkou optických pomůcek, předmětů a zařízení firmy Meopta – optika, Přerov od společnosti Meopta s.r.o. do vlastnictví Olomouckého kraje a do hospodaření Muzea Komenského v Přerově, příspěvkové organizace.

Následně došlo 21. května 2025 k podepsání darovací smlouvy mezi firmou Meopta a Muzeem Komenského v Přerově.

Podle zákona č. 122/2000 Sb. (o ochraně sbírek muzejní povahy) bylo třeba nahlásit Ministerstvu kultury změnu vlastníka v Centrální evidenci sbírek. Ministerstvo následně 24. července 2025 provedlo požadovanou změnu názvu vlastníka a správce. Oficiální název sbírky je Sbírka firmy Meopta – optika, Přerov a její kód v Centrální evidenci sbírek je MEO/021-10-04/474021.

Slavnostním symbolickým předáním proces akvizice nekončí. Více než 1300 předmětů se ještě stále postupně stěhuje a bude stěhovat z místa stávajícího uložení ve firmě Meopta do hlavního depozitáře našeho muzea na nábřeží Dr. E. Beneše. Hotovo podle znění darovací smlouvy by mělo být nejpozději do 30. června 2026.

Děkujeme firmě Meopta s.r.o. za počin, který dokonale demonstruje význam vlastivědných muzeí pro paměť regionu.

Ku poctě svatého Václava

Letos v létě (17. 8.) byla v rámci místních hodů odhalena v areálu pivovaru v Záhlinicích u Hulína (letos slaví 130 let) třímetrová kovaná plastika vytvořená k poctě svatého Václava přerovským uměleckým kovářem Jiřím Jurdou mladším.

Dílo, stojící na plátované truhlici, připomíná kapličku či boží muka zakončená obloukovou stříškou s latinským křížem. Jejich základ představují čtyři silné hranolové profily, dole rozšířené do obloukových nožek, které jsou horizontálními spojkami propojené technikou prolamování. Hlavici zdobí dva tepané obrázky (tuto techniku si autor osvojil během kursu na hradě Helfštýn). V čelním pohledu proti budově pivovaru se jedná o motiv jezdce na koni, jemuž je do sedla podáván korbek piva, a na opačné straně je to svatováclavská orlice doplněná textem: „*Věnováno svatému Václavu, patronu všech pivovarníků*“.

Světec, narozený kolem roku 907, byl synem knížete Vra-

tislava I. a kněžny Drahomíry. Na výchově mladého knížete se velkou měrou podílela jeho babička Ludmila.

Tato chronologicky první česká světice, která za něj

vládla po otcově smrti v době jeho nedospělosti, byla zavražděna patrně Varjagy z družiny kněžny Drahomíry na hradě Tetíně (15. září 921). Václavovi nebyl dopřán dlouhý život. I on byl zavražděn družiníky svého bratra Boleslava. Stalo se tak před 1.090 lety, 28. září roku 935, ve Staré Boleslavi.

Od 10. století je přemyslovský kníže Václav uctíván jako světec a od druhé poloviny 11. století taktéž chápán jako ochránce českého státu. Bývá zobrazován ve zbroji se štítem s černou plamennou orlicí, často na koni, s přílbicí, knížecí korunou, korouhví a mezi další atributy patří např. postavy dvou andělů či motiv hroznů nebo klasů. A samozřejmě také neopomeneme ani pověst o spícím vojsku Blanických

rytířů, kteří pod jeho vedením vyrazí z podzemí hory Blaník, až bude českému národu nejhůře. Sv. Václav je rovněž zakladatelem kostela sv. Víta na Pražském hradě, patronem českého vojska, Prahy, Olomouce, Sušice, Slovinska a dříve také Polského království.

Ve valné většině pranostik na 28. září je sv. Václav symbolem babího léta a chválí se právě sklizená úroda vína, případně zmiňuje sklizeň řepy či uložení brambor do sklepa. V našem případě se však jedná o připomínku patrona všech sládků a pivovarníků. Ostatně záhlinická piva opatřená názvy Bednář, Rolník, Hospodář, Procházka, Hanák či Sváteční speciál byla již několikrát oceněna v prestižních mezinárodních soutěžích zlatými či stříbrnými pivními pečeti. A velkou oblibu si v součas-

nosti získaly i zde vyráběné limonády. Samotný Záhlinský pivovar byl založen před 130 lety v roce 1895 (o čtyři roky později se vystavěla i sladovna). Jinak pivo se zde vařilo pouze do r. 1921 a k samotnému obnovení jeho provozu došlo až v roce 2016. Malou zajímavostí je rovněž skutečnost, že v roce 1896 vytvořil pro místní Rolnický akciový pivovar reklamní plakát sám Mikoláš Aleš. Obrázek krojovaného hanáckého páru sedícího na lavičce doplnil vedle stojící statný Hanák se sklenicí pěnívého moku a pod ním pak nápis: „Dej nám Pán Bůh zdraví v tom hanáckém kraji“. Mimochodem jeho honorář činil 200 zlatých (z čehož 160 předal malíři Vojtěchu Bartoňkovi, který jeho návrh vymaloval olejem) a o tři neděle později obdržel k posouzení také soudek piva.

Dnes se v rámci kulturních akcí pořádaných během roku v areálu pivovaru pořádají také populární a hojně navštěvované komentované prohlídky vedené místním sládkem Františkem Šmídem.

A pro úplnost přidáme v druhé části textu také místa v okrese Přerov, kde můžete na svatého Václava narazit. Začneme zasvěcením pozdně barokního kostela v **Tovačově** s krásným oltářním obrazem zobrazujícím světce s anděly /v roce 1936 pohled na tento kostel maloval i přerovský malíř Augustin Mervart (olej na kartonu, 32 x 49,5 cm)/.

V tomto městě pod Spanilou věží můžete spatřit také dvě sochy našeho národního světce. Na zámeckých valech je to plastika z poloviny 18. století od Bohumíra Fritsche a roku 1872 byla příslušnou sochou doplněna také kašna na místním náměstí. Reliéf sv. Václava najdete rovněž na podstavci nedalekého kříže na konci široké ulice. Rámovaný obraz sv. Václava nechybí ani mezi štukovou výzdobou uni-kátní zámecké kaple.

dova katolického sportovního spolku OREL), **Slavíči** (pilíř na průčelí kaple sv. Josefa). Reliéfy najdete na podstavcích křížů a soch v **Hradčanech**, **Lhotě**, **Lobodících** či **Radslavicích** (zde navíc také se sv. Ludmilou).

Kojetín

Radslavice

Tovačov

Další sochařská díla můžete obdivovat například v **Bělotíně-Nejdku** (nika na průčelí kostela sv. Urbana, zde také sv. Ludmila), **Kojetíně** (na Vyškovské ulici či v nise na průčelí kostela Nanebevzetí Panny Marie), **Kokorách** (schodiště před vstupem do kostela Nanebevzetí P. M.), **Lazníkách** (nika ve štítě budovy OÚ, dříve bu-

Kokory

Bělotín-Nejdek

Zpodobnění světce je rovněž často součástí pomníku obětí 1. světové války (**Černotín-Hluzov**, **Prerov XII-Žeravice**, **Zámrsky**). Kaple sv. Václava byly vystavěny např. v obcích **Lhota**, **Radíkov**, **Zámrsky** či již zmíněných **Žeravicích**. Jednu z nejmenších sošek objeví dobrý pozorovatel v nise štítu měšťanského domu č. p. 91 na východní straně Masarykova náměstí v Hranicích.

Černotín-Hluzov

Přerov XII-Žeravice

Zámurský

Velice krásná vitráž mě zaujala v kostele sv. Markéty v Troubkách a zcela na konec se vrátíme zpět do Přerova, kde boční stěnu kněžiště farního kostela sv. Vavřince zdobí freska k svatováclavskému milénium z r. 1929 od malíře Jano Koehlera. Tento freskový obraz na západní stěně presbytáře připomíná svým stylem a barevností byzantské mozaiky. Zobrazuje sv. Václava na koni a vznikl na popud děkana Františka Přidálka. Do obrazu malíř rovněž zakomponoval znaky Českého knížectví, Československé republiky a Moravy.

Troubky

Přerov

Závěr obstará ještě několik zajímavostí. Na rubu mincí byl Václav uváděn jako „věčný panovník“. Dnes je svatý Václav na koni vyobrazen i na české dvacetikorunové minci a před jeho gotickou

postavou s praporcem klečí císař Karel IV. také na rubu současné stokorunové bankovky.

Mezi nejznámější sochařská díla v Česku patří pomník svatého Václava v horní části

pražského Václavského náměstí. Pomník s jezdeckou sochou knížete a sochami čtveřice dalších českých patronů (sv. Anežky, sv. Ludmily, sv. Prokopa a sv. Vojtěcha) byl vytvořen Josefem Václavem Myslbekem v letech 1887–1924. Jen kousek odsud se nachází bezesporu

poněkud kontroverzní dílo umělce Davida Černého, které je umístěno v nedaleké pasáži Lucerna před legendárním kinem. Socha z pěnového polystyrenu, zavěšená na stropní konstrukci, představuje zcepenělého koně zavěšeného hlavou dolů za svázaná kopýta, přičemž na

jeho břiše sedí svatý Václav. Dílo z roku 1999 byla na toto místo instalováno o rok později a mělo dle autora představovat tehdejší stav České republiky. Nicméně plastika zde stále visí a zřejmě ještě dlouho bude.

Tovačov

Přerov XII-Žeravice

Zámrský

Radíkov

90 let dalekohledů z Přerova

Příruční pozorovací (binokulární či monokulární) dalekohled, zvaný též triedr, je již 130 let pomocníkem námořníků, příslušníků ozbrojených a bezpečnostních sborů, hajných, lovců, střelců, turistů či ornitologů a ostatních milovníků přírody.

Petr Sehnálek

Jeho vznik sice úzce souvisí s vynálezem optického hranolu, jenž učinil Ital Ignazio Porri již v roce 1854, ale samotná existence triedru, jakožto revoluce v konstrukci dalekohledu, se začala psát až o 40 let později. V roce 1894 totiž německá firma Carl Zeiss uvedla na trh moderní binokulární dalekohled zkonstruovaný právě s využitím optických hranolů, díky nimž mohl vzniknout opravdu skladný dalekohled poskytující jak přijatelné zvětšení, tak nepřevrácený a hlavně prostorový obraz. Za vynálezem stála spolupráce fyzika Ernsta Abbeho, jenž se pro smrti zakladatele stal majitelem firmy Carl Zeiss, a výrobce optického skla Otto Schotta. Triedr firmy Zeiss brzy nahradil dalekohledy Galileovy konstrukce (té se ale dodnes používá u divadelních kukátek), stal se vzorem pro všechny další konstrukce po celém světě a jeho design se

v upravené podobě používá u některých výrobců dodnes. Zeissův model se pochopitelně brzy dostal do armádní výzbroje a vojenské triedry byly opatřeny tzv. ohniskovou destičkou v podobě záměrného kříže se stupnicí dělostřeleckých dílců, jež umožňovaly pozorovateli měřit v terénu vzdálenosti. Vliv této revoluční konstrukce se projevil i v domácím optickém průmyslu a pochopitelně i v přerovské Optikotechně, která sériovou výrobu pozorovacích dalekohledů zahájila v roce 1935. Mladá továrna se stala teprve třetím výrobcem těchto přístrojů v Československu a právě náběh této výroby se pro továrnu stal významným mezníkem, který vedl až ke vzniku nejmodernější a největší optické továrny v zemi. Dalekohledy z Přerova pak procestovaly kus světa, ať už na frontách 2. světové války či spolu se slavnými cestovateli Zikmundem a Hanzelkou.

Meziválečné Československo bylo sice díky vysoké industrializaci českých zemí, zahájené již v druhé půli 19. století, již v době svého vzniku průmyslovou velmocí, ale v oblasti optické výroby těžce pokulhávalo. Ostatně v bývalém mocnářství působily jen dvě optické továrny, a to se ještě jednalo o filiálky berlínské firmy C. P. Goerz. Obě továrny primárně vznikly pro vojenskou výrobu a rakouské armádě dodávaly zaměřovače, buzoly a triedry (dobově polní kukátka). Bratislavská pobočka této firmy se tak po vzniku ČSR stala jediným podnikem optického průmyslu na území nového státu, který tak získal významného dodavatele pro vlastní armádu. Nicméně napojení na mateřskou firmu v Německu, ovšem představovalo bezpečnostní riziko, které zesílilo po nástupu nacismu v Německu. Jistou náhradou za Goerzovy dodávky mohla nabídnout mladá firma Srb a Štys, jež byla založena v roce 1919 v Praze-Košířích. Ve své produkci se sice zaměřovala hlavně na geodetické přístroje a mikroskopy, ale do výrobního programu přidala i triedry, a tak mohla v rámci modernizačních programů armádě dodat nové série polních kukátek vz. 9/13 se šestinásobným zvětšením. Ovšem kapacity

podniku byly v případě velkých zbrojních zakázek, které armáda pro 30. léta plánovala, zcela nedostatečné. Řešení se však záhy objevilo v Přerově.

Rozvíjející se továrna Optikotechna, založená na jaře 1933, přidala brzy po zahájení činnosti k optice i výrobu přístrojů kategorie jemné mechaniky. Snahou bylo zvýšit uplatnění na trhu a zbavit se přílišné závislosti na odběratelích čoček a objektivů. Prvopočátky jsou spjaté s převzetím firmy C. Kallusche na výrobu zvětšovacích přístrojů, což Optikotechně přineslo brzké úspěchy. Stěžejním oborem se ale stala speciální výroba pro armádu. Začínalo se objektivem Benar pro letecké foto komory, v první půli roku 1935 na sebe firma upozornila vyřešením konstrukce periskopu pro obrněná vo-

zidla, přičemž zastúpila do té doby dominující firmu Srb a Štys, a záhy dostala objednávku na dodávku triedrů armádního vzoru – tedy polních kukátek vz. 9/13. První zkušenosti s dalekohledy získávali odborníci Optikotechny již v roce 1934, kdy počtářské oddělení Optikotechny připravilo parametry pro hvězdářský dalekohled s 50 či 100 násobným zvětšením. Díky těmto zkušenostem se počtáři mohli pustit i do propočtu standardního triedru 6x30 tj. se šestinásobným zvětšením a průměrem vstupní pupily 30 mm (parametr určující míru světelnosti obrazu). První zkušební vzorky sice vykazovaly velké zkreslení, ale po vyřešení počátečních vad se mohlo na základě zkušeností z organizace výroby zvětšovacích přístrojů rychle přistoupit na zave-

dení sériové výroby triedrů, přičemž první stovku armáda převzala koncem roku 1935. Mezitím se však udály velké věci, ovlivněné právě naběhem větších sérií přístrojů pro armádu.

V roce 1935 Optikotechna sice představovala prosperující a nadějný podnik optického průmyslu, ovšem její potenciál nechtěl majitel Ing. Alois Beneš dále rozvíjet a naopak firma byla paralyzována jeho šetrností.

Další rozvoj ale zachránil jednatel firmy dr. Alois Mazurek, který zařídil, aby továrnu od Beneše zakoupila Československá zbrojovka v Brně. Gigant zbrojního průmyslu měl totiž v plánu postavit filiálku francouzské firmy SOM, jež by zajistila potřebné dodávky optických zaměřovačů pro plánovanou obří modernizaci čs. armády. Díky intervenci dr. Mazurka se tak vedení Zbrojovky podařilo přesvědčit, že

rychlejším a levnějším řešením bude koupit zavedenou a osvědčenou přerovskou továrnu. Na konci června 1935 se tak Optikotechna stává součástí Zbrojovky a začíná éra rozsáhlého rozšiřování firmy – rozmnožuje se strojní park, zvyšuje se počet zaměstnanců, vzniká nový tovární komplex na konci Dvořákovy ulice – vše s jasným cílem rychle zvýšit obratnost proti rostoucímu nacistickému nebezpečí ze sousedního Německa.

Právě výroba vojenských triedrů (ve firemní nomenklatuře označovaných jako typ 2002) představuje určitý prubířský kámen kapacit firmy v jejím novém poslání. Jedná se tak o praktické odzkoušení možností sériové výroby. Po prvních dvou sériích po 100 kusech přichází počátkem roku 1936 velká objednávka ministerstva národní obrany na 4000 kusů. Optikotechna připravuje výrobu o kapacitě 400 až 600 kusů měsíčně, ovšem omezené prostory ve staré továrně na Malých Novosadech dlouho toto tempo neumožňují a za celý rok 1936 je armádě předána zatím jen první tisícovka triedrů. Za zdržením stojí obrovský nával požadavků na různé další typy přístrojů, jakými jsou úhlové dalekohledy a sestavy záměrných souprav pro dělostřelce, kolimátory k za-

měrování minometů, záměrné dalekohledy a výzbroj tanků i pohraničního železobetonového opevnění.

Přerovská továrna má vyrobít tisíce a tisíce nejrůznějších přístrojů, které armáda nutně potřebuje. Díky výstavbě nové továrny se tak daří setrvale zvyšovat objem výroby, což se pozitivně projevuje i ve výrobě dalekohledů – v roce 1937 je jich vyrobeno 10 tisíc, což z nich činí nejpočetnější typ v produkci. Následující rok se počet vyrobených polních kukátek snížil na zhruba 4 tisíce kusů, protože prioritní postavení bylo přisouzeno výrobě pevnostní optiky či přípravě výroby dálkoměrů. Kvůli přijetí mnichovského diktátu ovšem v závěru roku 1938 nastal podstatný útlum vojenské výroby, přičemž armáda četné zakázky zrušila. Optikotechna, jejíž dosa-
vadní rozvoj byl postaven na vojenských objednávkách, se proto musela zaměřit na rozšíření výroby pro civilní trh, kam dosud dodávala hlavně zvětšovací přístroje, samostatné objektivy, různé druhy lup a také trichinoskopy – mikroskopy se žhavicí lampou, jimiž se kontrolovalo, zda vepřové maso neobsahuje přítomnosti hlístů trichinella. Koncem 30. let tak firma nově zařizuje výrobu fotoaparátů či promítacích přístrojů a výpadek

armádních zakázek umožňuje, aby se do prodejní sítě postupně dostaly i triedry původně určené původně pro ozbrojené síly. Právě cesta triedrů na civilní trh byla původně spleťtá, a ačkoliv podmínky byly pro uvedení na trh výhodné (v republice je pro běžný trh zatím vyráběla pouze továrna Srb a Štys, takže tuzemští obchodníci je nakupovali často ještě

i u německých firem), Optikotechna neměla volné kapacity, aby je dokázala nabídnout. Takže i když se o civilní výrobě uvažovalo již v roce 1935, bylo pro tento účel vyrobeno jen 100–200 kusů. V roce 1937 v továrně překonstruovali triedr 6x30 ze standardního okulárového na středové ostření a taktéž byl pro výrobu připraven model s osminásobným zvětšením a středovým

ostřením. Pro rok 1938 se počítalo s výrobou 400 ks, z toho 100 ks bylo předurčeno pro export. Kvůli vyčerpání vojenskou výrobou, ovšem z plánu sešlo a byly vyrobeny pouze tři zkušební exempláře modelu 8x30, a to jak ve variantě s okulárovým

(typ 2013), tak i středovým (typ 2005) ostřením, které preferovali myslivci. Po okupaci českých zemí a zrušení některých zbytkových zakázek pro armádu zaniklé ČSR německá armáda převzala jen 400 kusů polních kukátek 6x30 a zbylé byly odprodány švédské armádě či po zbavení záměrné osnovy nabídnuty na civilní trh. V roce 1939 pak optická konstrukce propočítla

triedry v několika parametrech: 6,5x50, 7x50, 8x40 a také 15x60. Na počátku 40 let byla spuštěna novovýroba triedrů a pro rok 1941 se plánovalo vyrobit 1 700 ks triedrů 6x30 s okulárovým ostřením i po 600 kusech triedru s centrálním ostřením jak ve variantě 6x30, tak

8x30. Výroba pro

běžný trh

byla

ovšem

omezo-

vána na

úkor

vojenské,

civilních triedrů. Část z nich, 940 kusů, bylo dokonce ještě dodáno do zahraničí. Kvůli „stopce“ se tak do výroby už nedostaly nové konstrukce triedrů 7x50, 10x50, 12x40 či 18x50. V roce 1942 se vyrobilo také přesně neurčené množství menšího triedru s netradičními parametry 6x24, o kterém se však nezachovaly žádné podrobnější informace. Paralelně s civilní ovšem v Optikotechně běžela obnovená výroba vojenských triedrů, tentokrát se však jednalo o německý model D.F. (Doppelfernrohr), z něhož československý (resp. původní ra-

kouský) model, v Přerově již vyráběný, vycházel.

Německý model se ale v rámci úspor vyrábí s využitím hliníkových součástí. V letech 1941 až 1943 se vyrobilo v Přerově 30 370 německých triedrů, což bylo více než dvojnásobek, než se v letech 1935 až 1938 vyrobilo polních kukátek pro čs. armádu. Důvodem razantního navýšení výkonu byl přechod na válečné hospodářství, rozšiřování továrny a pracovních sil, jakož i objemu pracovní doby a také zjednodušování postupů a norem. Výroba pro německou brannou moc obnášela vedle tankové a pevnostní optiky původní domácí konstrukce také více než dvě desítky nových typů, vyrábě-

ných dle německé dokumentace, a z oblasti triedrů sem spadal ještě malý monokulární dalekohled M.F. se čtyřnásobným zvětšením určený pro letecké orientační buzoly, jež pro Luftwaffe vyráběla pražská továrna Vincence Hodka. V roce 1943 dostala továrna ještě objednávku na 14363 triedrů 8x30 typ 2013 pro rumunskou armádu, ale k její realizaci do konce války již nedošlo.

S koncem války v květnu 1945 došlo k zastavení veškeré výroby a po osvobození se továrna dva měsíce nacházela pod správou Rudé armády. K obnovení výroby se postupně začalo v průběhu července a snahou firmy bylo zejména začít vyrábět fotoaparáty, zvětšovací přístroje a projektory, jejichž produkce od roku 1942 stála. Současně se ale v továrně nacházely velké zásoby částí pro nedokončené vojenské zakázky, takže výrobní program doplnily ruční periskopy, puškohledy a triedry 8x30 s okulárovým ostřením z nerealizované zakázky pro Rumunsko. S jejich výrobou se začalo v srpnu 1945 a bylo v plánu vyrobit 13 846 kusů, což ovšem trvalo až do roku 1947. Obdobně probíhala i produkce modelu 2002 (tj. standardního typu 6x30 s okulárovým ostřením, který přímo vycházel z vo-

protože

továrnu začala plně využívat německá branná moc. Do poloviny roku 1942, kdy byla produkce tzv. mírové výroby definitivně zastavena, se v Přerově pro běžné uživatele vyrobilo do 4 000 kusů

jenského modelu), jež měla dosáhnout 10 000 kusů. Část výrobků zamířila do zahraničí a blíže neurčené množství modelu 2013 8x30 dokonce zakoupila brazilská armáda. Vedle tradičních modelů 6x30 a 8x30 pak konstrukce připravuje po válce malý triedr 4x20 a také divadelní kukátko 4x15, jež přichází na trh v roce 1946. Téhož roku je Optikotechna začleněna do celostátního optického kombinátu nazvaného Meopta, jehož technické ředitelství vzniklo v Přerově. Centrální řízení všech optických továren v republice mělo vést k zefektivnění produkce cestou rozdělení výrobních oborů mezi jednotlivé továrny, aby se každá specializovala na odlišný druh přístrojů. Koncem 40. let se např. triedry 6x30 vyráběly v Přerově, Bratislavě a Praze-Košířích, a tak proces sjednocení optického průmyslu ponechal jejich výrobu v Přerově, jelikož zde byla výrobní cena nejnižší. Přerovská továrna, která od roku 1947 figuruje jako Meopta, závod 3, se nakonec stala jediným výrobcem dalekohledů v republice. Pražský závod Meopta 5 (bývalý Srb a Štys) tak v průběhu roku 1949 postupně delimituje výrobu svých typů dalekohledů do Přerova, takže se zde připravuje výroba nových typů 7x50, 10x50, 12x60 a monokuláru

Sport 20x50 pro střelce, které se do té doby vyráběly jen v Praze. Náběh výroby nových typů byl ovšem postupný (např. typ 12x60 od roku 1953 a 10x50 až od roku 1957), protože koncem 40. let dostala vlivem změny politické situace opět prioritu vojenská výroba, takže přerovská Meopta musela armádě dodat desetitisíce dalekohledů 6x30 nových modelů vz. 48 a D-6 a také většího D-7 o parametrech 7x50. Oproti starším modelům byla optika opatřena antireflexní vrstvou a ohnisková destička („záměrný kříž“) byla upravena, aby odpovídala nové míře tzv. dělostřeleckého dílce – původní systém rozdělující 360° na 6 400 dílců byl nahrazen sovětským modelem, pracující

s rozdělením na 6 000 dílců. Současně koncem 40. let vyvíjí podnik sérii triedrů 6x30 původního modelu 2002 do Argentiny s určením pro tamní ozbrojené síly. V roce 1957 přibyl i speciální dalekohled Di-6, který vznikl úpravou standardního modelu D-6 prostřednictvím instalace tzv. infraprůkazníku – tj. speciální optické vrstvy citlivé na infračervené záření. Díky tomu mohl pozorovatel v noci odhalovat používání tzv. aktivních přístrojů nočního vidění, jež ke své činnosti potřebovaly nasvícení cíle světlometem s infračerveným filtrem. V 50. letech se roční objem produkce dalekohledů pohyboval od 10 000 do 30 000 v závislosti od plánu daného roku. Pozorovací optika tvo-

TRIEDR 6x30
S OKULÁRYM OSTŘENÍM

Meopta nabízí vlnový optický systém s vysokou optickou kvalitou, odolnou against hromadění, odolnou against hromadění, odolnou against hromadění.

meopta

11x

Meopta nabízí vlnový optický systém s vysokou optickou kvalitou, odolnou against hromadění, odolnou against hromadění, odolnou against hromadění.

7 vlastností
výrobto dalekohledů Meopta
aspěchy
a popularitu

1. dlouhodobá kvalita
2. vysoká optická kvalita
3. vysoká optická kvalita
4. vysoká optická kvalita
5. vysoká optická kvalita
6. vysoká optická kvalita
7. vysoká optická kvalita

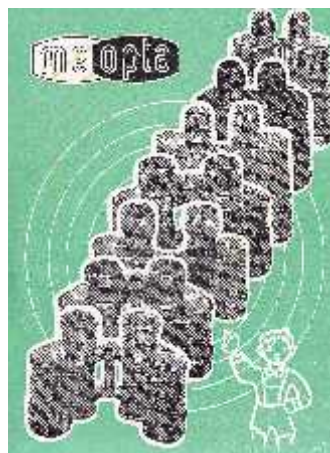

řila podstatnou část produkce až do 60. let, kdy na základě rozdělení výrobních oborů v rámci ekonomik států sdružených do Rady vzájemné hospodářské pomoci byla výroba dalekohledů delimitována do Bulharska.

Dalekohledy se do Přerova vrátily v druhé půli 80. let, když se začal vyrábět monokulární typ Sport 70x25. V době hledání nového uplatnění na trhu následkem ekonomických změn počátku 90. let se nakonec sportovní a lovecká optika stala jednou ze základních výrobních oblastí Meopty. Počátkem 90. let přišla Meopta

také s amatérským hvězdárským dalekohledem Proximus s okuláry pro zvětšení 65x či 100x. Dalším typem se staly tzv. spektivy, tedy pozorovací stativové dalekohledy, jež si oblíbili myslivci, sportovní střelci i milovníci přírody nebo ornitologové. Např. modely Meostar S1-75 APO nabízely takřka krystalicky čistý a ostrý obraz i v těch nejtěžších světelných podmínkách. K rozsáhlým vývojovým změnám došlo na poli klasických triedrů, které získaly zcela nový vzhled, dokonalejší optické i užité vlastnosti. Představiteli nové generace se staly

např. typy Meostar B či Meo-Pro se širokou škálou zvětšení či celkových rozměrů. Ovšem to už je již zcela jiná kapitola.

Napoleonské pomníky na střední Moravě

Blíží se 220. výročí bitvy Tří císařů, která proběhla 2. prosince roku 1805 v okolí dnešního Slavkova u Brna. Pojďme si při této příležitosti připomenout místa, resp. pomníky, které nám, zejména v našem blízkém okolí, tuto událost a její dozvuky i po dvou proších stoletích připomínají.

Lubomír Vyňuchal

Veselíčko

Nedaleký veselíčský zámek patřil v době napoleonských válek knížeti Leopoldu I. Františku Podstatskému-Lichtensteinovi a přípisem krajského hejtmána z Hranic ze dne 31. 12. 1805 v něm byla zřízena polní vojenská nemocnice. Lazaret zde byl opětovně zřízen také v letech 1809 (po bitvě u Wagramu) a 1813 (po bitvě u Lipska). V roce 1814 byla nemocnice zrušena a budova zámku opětovně předána správci panství. Přes 700 zde zemřelých vojáků bylo pohřbeno v lese na Zámeckém kopci do hromadných hrobů. Přesně po sto letech od přeměny zámku v lazaret byl na místě vojenského hřbitova vybudován díky Spolku vojenských vysloužilců okolí Prosenic a řadě donátorů, včetně majitele panství či císaře Františka Josefa I., důstojný památník všem válečným obětem. K slavnostnímu odhalení došlo 5. července 1905. Mramorový pomník má tvar obelisku a je obe-

*Proto jsem se na vojnu dal,
že se mi líbila.
Abych také viděl,
jak se bijou
Francouzi s našima.
(lidová píseň)*

Veselíčko

Bystřice pod Hostýnem

I v Bystřici pod Hostýnem byl v letech 1805–1806 vojenský špitál. Na následky zranění z bitvy „Tří císařů“ či pozdější epidemie cholery zde zemřelo 148 rakouských a ruských vojáků. Kamenný pomník obětí najdete na místě bývalého hřbitova, resp. v parčíku na Havlíčkově ulici za kaplí sv. Vavřince. Každoročně se v nedalekém parku Zahájené koná na přelomu srpna a září napoleonský vojenský tábor. V místech bývalé zámecké kaple zřídil místní Klub vojenské histo-

hnán kovovým plůtkem. Hřbitov je ohraničen trámovým plotem a opatřen dřevěnými kříži. Dnes se nedaleko od něj nachází také informační tabule a místo je součástí místní „Hraběčiny naučné stezky“. V roce 2022 uspořádalo Muzeum Záhvoří Veselíčko výstavu s názvem „Napoleonské lazarety na vesnici“ a v letošním roce město Přerov obnovilo ohrazení vojenského hřbitova.

rie francouzského císařství „Expozici napoleonských vojáků“. Najdete zde nejen dobové uniformy, ale rovněž ukázkou vojenského špitálu, repliky chladných i palných zbraní, včetně kopie pušky pro císaře Napoleona původně zhotovené jeho osobním zbrojařem Boutetem. Nechybí ani nálezy drobných předmětů (náboje, knoflíky, mince) z dějiště slavkovské bitvy. K zajímavostem patří unikátní sbírka ručně malovaných střeleckých terčů.

Dřevohostice

Hned za vstupní branou do areálu zámku v Dřevohosticích spatříte velký kámen opatřený na čelní straně vsazenou deskou s nápisem: „K uctění památky vojáků, kteří byli léčeni ve filiální nemocnici zřízené ve zdejším zámku po bitvě u Slavkova v letech 1805–1806“. Právě odtud vyrážejí v rámci akce „Napoleonský tábor“ hned po pietním aktu vojáci v dobových uniformách na pochod do nedaleké Bystřice pod Hostýnem.

Bystřice pod Hostýnem

Holešov

Také v Holešově vznikl roku 1805 polní lazaret. Vojáci byli svezeni do kasáren pluku holešovských myslivců a také na radnici. Kolem tisícovky zemřelých vojáků různých národností bylo pohřbeno ve společném hrobě,

Dřevohostice

jenž byl situován do oblasti dnešního Amerického parku, poblíž železniční trati protínající nedalekou ulici Osvobození. Kamenný pomník v podobě vysokého obelisku byl na tomto místě postaven roku 1905 díky sbírce Spolku vojenských vysloužilcův Holešově. V současnosti je pomník nejen trvalou připomínkou obětí napoleonských válek, ale rovněž 110 padlých místních občanů v 1. světové válce. I zdejší park bývá dějištěm připomínkových akcí a napoleonských vojenských táborů.

*Lito mi není, že sloužím císařovi,
koně mi pěkně osedlají.
Poženu Francouze přes pole,
dáme jim šavlama na holé!
(lidová píseň)*

Holešov

Záhlinice

A pak tu máme aktuálně nejnovější a zároveň poněkud netradiční pomník, který byl odhalen v loňském roce v areálu pivovaru v Záhlinicích u Hulína. Jedná se o Památník padlým koním.

Záhlinice

Autorkou je místní výtvarnice Sylva Martina Malíková a donátory Zemský hřebčinec Tlumačov s.p.o. a firma Kámen Tlumačov s.r.o. Na černé leštěné obdélníkové mramorové desce zasazené do vysokého hranolovitého kamene, která je zdobena obrázkem koňské hlavy, můžete číst tato slova: „Památník na počest 6.000 válečných a 20.000 tažných koní padlých v roce 1805 v bitvě Tří císařů u Slavkova a v roce 1806 na následky této bitvy.“ Ve spodní části je na kostkách vydlážděném podstavci užší deska

opatřená stojánkem obsahující známý úryvek z básně „Umírající“, kterou napsal v roce 1923 Jiří Wolker. Na pozvánce k samotnému odhalení pomníku (7. září 2024) však byla uvedena jedna sloka z protiválečné básně Fráni Šrámka datovaná rokem 1906 s názvem „Raport“. Ta mě opravdu „dostala“ a k oné připomínce se hodí snad ještě více. Doporučuji její kompletní přečtení a pro dokreslení přidávám alespoň malý úryvek:

*„Hlásím, pane hejtmane,
že se mi zdál sen,
vojna byla a já ležel
v poli zastřelen;
a zrovna u mne váš kůň taky pad,
nám přáno bylo spolu umírat,
to z boží vůle jen.
Že louky voní kol a jetely
a kvete řěřicha –
a on... kůň... což byl vinen čím?
má díru do břicha...“*

Pro úplnost jen dodám, že padlým koním u Slavkova je věnován taktéž pomník v Telnici a především památník z r. 2009 v areálu Staré pošty pozořické u Koválovic. Tomu vévodí 300 kg vážící bronzová plastika koně zasaženého kulkou od akad. sochaře Nikose Armutidise.

Jevíčko

Jedna z největších polních nemocnic za napoleonských válek měla své centrum v budovách panského dvora v Jevíčku a byla zřízena po bitvě u Lipska v roce 1813. Její další pobočky sídlily v Boskovicích, Laškově, Letovicích a Velkých Opatovicích. Také zde byl na vojenském hřbitově v roce 1910 odhalen šestimetrový kamenný pomník završený železným dvouhlavým orlem. Litinová pa-

mětní deska zmiňuje 376 zemřelých vojáků několika národností. Památník naleznete západně od města na úpatí Červeného kopce a vede kolem něj červená turistická značka do Velkých Opavovic.

Šlapanice

Z dosud nezmíněných vojenských nemocnic zřízených na Moravě mezi léty 1805–1806 zbývá uvést ještě několik dalších míst: Bílovec, Brno, Dlouhá Loučka (zde také pomník z r. 1896 v podobě mramorového kříže), Dobroslavice, Dolní Životice, Fulnek, Hrabyně, Kunín, Odry, Olomouc, Opava, Potštát, Přestavky, Příbor, Rokytice, Těšín, Uherské Hradiště, Uničov, Valašské Meziříčí, Vyškov a Zábřovice.

Na závěr upozorním na svého druhu ojedinělý pomník z roku 2005, který najdete ve Šlapanicích u křižovatky Brněnské a Riegrovy ulice. Byl odhalen 2. prosince u příležitosti 200. výročí bitvy Tří císařů a jeho autorem byl místní sochař Jaromír Blažek (1950–2011). Má podobu chirurgického stolu, přes nějž je přehozena drapérie a na jeho desce nechybí symbol dělové koule. Je věnován památ-

ce lékařů, kteří ošetřovali zraněné vojáky v místní francouzské ústřední polní nemocnici, což je přímo na pomníku vytesáno v jazycích všech armád. Čelní strana žulového kamenného kvádrů je opatřena kovovým medailonem s podobiznou vrchního chirurga francouzské armády Jeana Dominiqua Lareyho a pod ním nechybí jeho citát: „*Lékař je a musí být přítelem humanity.*“

Jaké péče se vojákům dostávalo ilustruje přiložená fotografie z již zmíněné výstavy „Napoleonské lazarety na vesnici“ v Muzeu Záhři na Veselíčku.

Moravo, Moravo...

Celé bojiště mělo rozlohu asi 12.000 hektarů, bitva probíhala po dobu 7 hodin a střetlo se v ní přes 160.000 vojáků. Bitva u Slavkova rezonovala také v lidové slovesnosti, zejména v písních a pověstech. Za všechny počiny připomenu alespoň soubor moravských lidových písní z dob napoleonských válek, který s názvem „*Byla vojna u Slav-*

kova“ nahrál v roce 1982 Jiří Pavlica s cimbálovkou Hradišťan. Gramodesku, obsahující celkem 11 skladeb, vydalo v následujícím roce nakl. Panton. V úvodu jedné z písní se zpívá:

*„Moravo, Moravo,
co si tak volala,
keď po tobě teče,
vodička krvavá...“*

Sotva se narodíš

V souvislosti s touto nejkrvavější napoleonskou bitvou na našem území (přes 20.000 mrtvých) se mi však v první řadě vybaví zcela jiný hudební počín. Pochází z dílny známé hudební trojice, která je českou špičkou v žánru trampské a folkové muziky a společně pod názvem Hop Trop vystupuje již od roku 1979. Ona píseň s titulkovým názvem poprvé vyšla na albu „Veselá bída“ (1994) Píseň často zní také u táborových ohňů, přičemž její výhodou je skutečnost, že slova zpěváka následně opakuje celý sbor:

*Sotva se narodíš, už ti koně kovou,
šavli ti chystají ocelovou,
ocelovou, bez parády,
co kmání dostávají u armády.*

*Sotva se narodíš, už si verbíř píše,
že nejsi ze zámku, ale z chýše,
ale z chýše pod horama,
těžko se vyplácet šesťákama.*

*Sotva se narodíš, už ti kulku lijou,
kdo střílí dřív, toho nezabijou,
nezabijou a pak možná,
jakej maj' mrzáci život, pozná.*

*Sotva se narodíš, už ti šijou kabát,
ktej se voblíkneš jednou-dvakrát,
jednou-dvakrát, naposledy,
zelený sukno je zkravený.*

*Kdejakej generál, kdejakej kaprál,
s flintama lidi by do pole hnal,
do pole hnal proti sobě,
komu jsou metály platný
v hrobě?*

Slavkovské bojiště dnes

Zatímco tato protiválečná píseň je vyložene obecná, resp. o Slavkovu a Napoleonovi zde není ani zmínka, druhá ukázka již bude konkrétnější. Píseň se přímo jmenuje „Slavkov“, hudbu složil Jiří Karas Pola, text napsal Josef Prudil a interpretem je česká bluegrassová legenda, kapela Poutníci. Vyšla roku 1997 na albu s názvem „Co už je pryč“.

*R: Den vstává, volám „sláva!“
malej muž si strčil ruku za kabát
volám „sláva!“, císař mává
udeř do bubnů, smrt se tě bude bát.*

*Vlast bude milovat ty,
kdo ji proslaví,
dámy v salonech to k pláči dojmá,
strach mě zebe,
k nebi zvedám oči bolavý,
barvu krve slunce při úsvitu má.*

R:

*Druhého prosince,
rok osmnáct set pět,
má Francie mi šetří na pomník,
nápís není vůbec novej,
zná ho celej svět:
tady odpočívá čackej granátník.*

*R: Den vstává, volám „sláva!“
malej muž si strčil ruku za kabát,
volám „sláva!“, rád mi dává
hochu, to se bude krásně umírat.*

„Prachbídne zahyne Napoleon!“, tak to jsou zase poslední slova písničky „V hospodě Na rynku“, kterou složil a zpívá folkový bard Jaromír Nohavica. Píseň vyšla roku 1990 na albu „V tom roce pitomém“. Zmíníme tedy alespoň malou ukázkou z jejího textu:

*„V ležení u hranic
dali nám kvěr
generál Lieberschwietz
ukázal směr
Támhle só Francóze
proklatá zběř
neptej se, nevzpouzej
kušuj a běž*

*Kuličky burácí
která je má
země se kymácí
pod mýma nohama
doma už posekli
a budou sít
a já tu v předpekli
nemám kam jít.“*

Smírčí kříž nad Šlapanicemi

Byla vojna, byla

Zcela jistě si dokážete vybavit rovněž český film režiséra Dušana Kleina z roku 2008 s názvem „Svatba na bitevním poli“. Jeho děj se odehrává ve smyšleném moravském městečku Zvěstov, kde každý rok probíhají připomínkové akce k výročí napoleonské bitvy. Starostu Touchyna, který během nich představuje samotného Napoleona, hraje Bolek Polívka a zastupitele v sousední obci Podolí, kde plánují odhalení napoleonské kašny, zase Marek Vašut. Nás však pro tuto chvíli nebude zajímat samotný příběh plný komických nedorozumění, ale především filmová hudba. Tu si totiž vzal na starosti Karel Holas, vynikající houslista a zpěvák kapely Čechomor proslavené svými úpravami lidových písní. Zazněla zde i tato s názvem „Byla vojna“:

*Byla vojna, byla.
Byla patálíja.
Teklo na Moravě,
krvi po kolena.*

*V tej krvi ležali,
tak jak dřevo v háji.
Na Slavkovském poli,
zabití šohaji.*

*Ach škoda přeškoda,
tej krvi červenej.
Co sa rozlévala,
do trávy zelenej.*

Osobně mám také velice rád píseň další folkové legendy, jejíž brázda na poli úprav lidové poezie je taktéž velice hluboká. Následující lidový text opatřený hudbou Pavla „Žalmana“ Lohonky má název „Vojanda“ a píseň vyšla v roce 1998 na desce kapely „Žalman a spol.“ s názvem „Láska a smrt“.

*Byla vojna byla,
bude za rok znovu,
nebude mládenců,
aby šli pro vodu.*

*Pojďte chlapi, pojdte,
i já s vámi půjdu,
na zelený hoře,
košilky práť budu.*

*Kde bys naše milá,
tolik mýdla vzala,
aby jsi od krve
košilky vyprala.*

*Až já ráno vstanu,
rosičky naberu,
na zelený hoře,
košilky vyperu.*

*Kde bys, naše milá,
tolik vody vzala,
aby jsi od krve,
košilky máchala.*

Mohyla míru

Pojďme se však opět na chvíli alespoň ve zkratce vrátit k prvotnímu zaměření článku. Těch připomínek bitvy a jejích obětí je samozřejmě celá řada. Od pamětních desek přes prosté litinové i kamenné kříže nebo boží muka až k velkým pomníkům a mohylám.

Vůbec nejznámější památník v podobě kaple z lomového kamene byl vystavěn v letech 1910–1912 na Prackém kopci. Nazýváme jej „Mohylou míru.“ a vznikl podle návrhu Josefa Fanty (1856–1954). Iniciátorem stavby byl brněnský kněz a středoškolský učitel, páter Alois Slovák. Její součástí je ossarium, kam byly uloženy ostatky padlých, nalezené na bojišti.

Nad vchodem do kaple, jež svým tvarem vzdáleně připomíná pyramidu, jsou vytesána slova starozákonního proroka Izaiáše: „Interfecti mei resurgent – Moji padlí opět povstanou“. Čtyři štítonoši v rozích stavby jsou dílem sochaře Čenka Vosmíka (štíty symbolizují Francii, Rakousko, Rusko a Moravu). Poblíž se nachází taktéž písčový pomník z r. 1995 věnovaný rakouské pěší brigádě generálmajora Františka Jirčíka, která v bitvě tento kopec bránila.

Součástí areálu je také budova celoročně otevřeného muzea (pobočka Muzea Brněnska) s multimediální expozicí (letos bohužel díky rekonstrukci s částečně omezeným provozem). Během prázdnin a státních svátků je v noci památník nasvětlen. V listopadu roku 2005 byl u silnice z Prace k Mohyle míru odhalen *Památník smíření*. Tři trojúhelníkové desky proti sobě s křížem uprostřed, vytvořené z leštěného kamene, mají připomínat tři bojující armády a také tři církve (katolickou, protestantskou a pravoslavnou).

Žuráň

Mírné návrší, odkud dal císař Napoleon ranní rozkaz k útoku na Pratecké výšiny (viz fotografie dnešní podoby bojiště – místo se 2 stromy). Dnes je zde instalován kubistický žulový památník z r. 1930 s plastickou mapou bitevního rozložení jednotlivých armád v den bitvy v sedm hodin ráno. Pomník navrhl pražský architekt Vojtěch Kerhart. Na východní straně leštěného žulového kvádru nechýbí odlitek na-

poleonského znaku a součástí horní desky s mapou je taktéž slavná citace z Napoleonovy proklamace vojákům po bitvě v češtině i francouzštině: „*Vojáci! Můj národ přivítá vás s radostí a stačí říknete-li: byl jsem v bitvě u Slavkova, aby se odpovědělo: hle, hrdina.*“

Santon

Na zdi kaple Panny Marie Sněžné na vrcholu přírodního návrší Santon nad obcí Tvarožná, kde Francouzi vytvořili palebná postavení pro 18 děl s pěchotní ochranou, jsou dnes tři pamětní desky. První dvě s portréty francouzských generálů Clapareda a Valhuberta, třetí s podobiznou ruského generála Bagrationa. Na úpatí kopce je taktéž kříž z bílého kamene připomínající zde padlé vojáky.

Holubice

V květnu roku 2023 byl u cesty z olomoucké silnice do Holubic odhalen téměř čtyřmetrový žulový pomník obětí slavkovské bitvy. Jeho střední část obsahuje tento text: „*Vojak kroky mnohé*

tudy šly, některé přec však domů nedošly.“ V horní části obelisku zaznamenáte kovovou plaketu s podobiznou maršála Murata (jde o zvětšenou kopii medaile od Karla Zemana). Před pomníkem se nachází schránka chráněná těžkou kamennou deskou, která slouží k uložení nalezených kosterních pozůstatků. Poblíž tohoto místa vás zcela jistě upoutá skladovací objekt místní betonárny upravený do podoby obřího kanónu i s dělostřelci.

Blažovice

Na severním okraji obce Blažovice byla v roce 2002 odhalena dřevěná plastika od sochaře Daniela Klose s názvem „*Setkání*“. Stojí při silnici do Tvarožné a představuje postavy tří vojáků různých armád.

Dokončení na následující straně.

Jiříkovice, Kobylnice, Kovalovice, Křenovice

Nad Jiříkovicemi byl v roce 2000 odhalen pískovcový pomník věnovaný obětem bitvy z let 1805–1809 vytvořený podle návrhu Miroslava Pražáka. U příležitosti 200. výročí bitvy byl na západním okraji této obce, u mostu přes Raketnici, vysazen Strom přátelství. V Kobylnici byl v roce 2005 odhalen pamětní kámen francouzského 18. pluku řadové pěchoty. Ve stejném roce došlo v Křenovicích k představení pomníku se sochou ruského generála Kutuzova, kterou z tepaného měděného plechu vytvořil místní umělecký kovář Oldřich Bartošek. U Staré pošty v Kovalovicích najdete rovněž kamenný pomník s třicíci dělovou hlavní. Byl zde umístěn r. 1995 a je věnován dvěma rakouským dělostřeleckým bateriím, které v závěru bitvy kryly ústup ruského sboru generála Bagrationa.

Tvarožná

U kostela sv. Mikuláše stojí na místě společného hrobu Pomník ruským vojákům. V budově obecního úřadu je umístěna plastická mapa bojiště a naproti němu můžete zaznamenat pamětní desku obětem bitvy.

Zbýšov

Na návrší nad Zbýšovem stojí kamenný památník *Tří císařů*. Ty symbolizuje trojice sloupků, které nesou pověstné „slavkovské slunce“. Na každou část pomníku byl použit kámen z jiného místa, resp. sloupky jsou z francouzské žuly, balvan s nápisovými deskami z ruské žuly a podstavec z německé žuly. Památník, odhalený v září roku 2005, navrhli dva brněnští výtvarníci, Václav Pyllmajer a Martin Hotárek.

Slavkov u Brna

Kde jinde skončit, než přímo ve Slavkově. Na místním zámku před bitvou nocoval ruský car Alexandr I. i rakouský císař František I. Třetího prosince zde z balkónu pronesl císař Napoleon svoji proklamaci k vojákům a pobýval zde až do 7. prosince.

*Ten Francúz Bonapart
vojnu vypovidau
a ten náš potentát
František majestát
šeckých nás povolau.*

Dnes je zámek přístupný veřejnosti a všichni zájemci tady mohou navštívit mj. tematickou expozici s názvem „Napoleon – Austerlitz“, jejíž součástí je i prohlídka sálu, v němž bylo 6. prosince 1805 uzavřeno příměří.

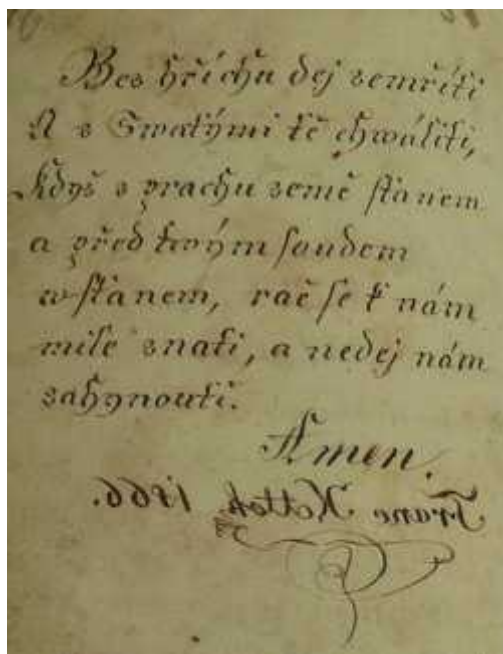
Okénko do muzejních sbírek

V muzejních sbírkách se nachází kromě starých tisků také řada rukopisných svazků z 19. století. Jedná se především o drobné modlitební knížky vesnických písmáků, ale najdeme mezi nimi také unikátní nenotovaný zpěvníček s titulem *Písň pohřební obce Hornoněčické 1866*. Název Horní Něčice se podle obecní kroniky používal až do roku 1918, kdy byl nahrazen formou Horní Nětčice.

Helena Kovářová

Kniha v polokožené vazbě s lepenkovými deskami o rozměrech 14 × 21,5 cm nese na svém předeštlém otisku razítka Městského musea v Přerově. Na titulní straně svazku jsou vepsány pouze iniciály autora „F. K.“ Poslední list autor zakončil slovem „Amen“ a teprve pod něj se zrcadlovým písmem podepsal celým jménem „Franc Kottek“. Později byly k rukopisu přivázány další listy se zápisem jiného, již zcela anonymního písaře. Obec Horní Něčice náležela pod soběchlebskou faru a děti docházely také do tamní školy. V letech 1852–1884 v Soběchlebech vyučoval František Kotek (1818–1897). Pocházel z kantorského rodu, který zde působil téměř sto let ve třech generacích. Dva roky po ustanovení místním učitelem, ve 36 letech, se oženil s o tři roky mladší Annou Olšovou. Ze čtyř dětí se dospělosti dožil pouze syn Josef, který studoval gymnázium a bohoslovectví v Olomouci. Stal se velmi dobrým hudebníkem, působil jako kaplan v Kojetíně a později jako farář v Neplachovicích na Opavsku, kam se za ním přestěhoval i jeho otec František Kotek s manželkou.

Učitelé v polovině 19. století stále ještě řídili hudbu ve farním kostele. Museli ovládat také hru na varhany a ve škole vyučovali zpěv, z čehož pochází označení kantor (latinsky zpěvák). František Kotek tak byl velmi dobře obeznámený s texty písní k různým příležitostem. Do zmiňovaného ruko-

Podpis Františka Kotka (France Kottka)
s vrocením 1866

pisu zapsal písně zpívané na pohřbech vypravovaných z Horních Něčic, bohužel bez notového zápisu. Další záznamy o místních tradicích, dokonce i některé texty písní a ustálených promluv při slavnostních příležitostech (např. na svatbě), obsahuje obecní kronika Horních Nětčic založená roku 1923. Svazek uchovávaný v muzeu tak jedinečným způsobem doplňuje záznamy o zvyklostech v obci.

Stav rukopisu *Písně pohřební obce Hornoněčické 1866* byl, pravděpodobně kvůli častému používání v minulosti, velmi špatný. Největší poškození utrpěla vazba. Přední desku někdo přišel k bloku knihy nahrubo černou nití, aby nedošlo k její úplné ztrátě.

Poškozená vazba (stav před restaurováním)

Poškozené desky (stav před restaurováním)

Průběh restaurování

Lepenkové desky měly rozvolněné vrstvy a ztráty v rozích. Silně ohmatané listy pokrývaly mastné skvrny, zatekliny a další nečistoty. Knihu se podařilo zachránit díky komplexnímu restaurátorskému zásahu BcA. Martiny Blahník Luškové.

Detail poškozené vazby před restaurováním

*Stav před (nahore)
a po (dole) restaurování*

BÁJEČNÍ PŘEROVANÉ

na létajících strojích v boji proti nacismu

Počátkem září uplynulo 80 let ode dne, kdy se do Přerova vrátili první letci naší zahraniční armády sloužící za 2. světové války v československých perutích britského letectva RAF. V sobotu 8. září byli na večírku v restauraci U Hradilů v Blahoslavově ulici přivítáni Bohuslav Jaroš, Bohumil Janoušek, Gustav Černý, Jaroslav Červinka, Jaroslav Andrášek, Vladimír Kristen a další jejich spolubojovníci pocházející z Hané. V řadách vojenského letectva sloužilo v průběhu 2. světové války na 60 rodáků a občanů někdejšího okresu Přerov. Radostnému okamžiku jejich návratu ovšem předcházelo šest let odloučení a náročné vojenské služby, na jejímž počátku bylo nutné překonat nebezpečné překážky spojené s útekem z okupované vlasti.

Petr Sehnálek

Vztah Přerovanů k letectví se dynamicky formoval po vzniku samostatného státu, ve kterém od 20. let probíhal bouřlivý rozvoj letectví dle dobového hesla „vzduch je naše moře“. Jedním z hybatelů byla i organizace Masarykova letecká liga, která od ledna 1927 začala z iniciativy ředitele elektrárny Ing. Aloise Němce působit i v Přerově. V září 1929 uspořádala

MLL vůbec první letecký den v Přerově, přičemž 4 letouny uskutečnily na 150 vyhlídkových letů a stíhačky leteckého pluku z Olomouce předvedly pro 15 až 20 tisíc diváků ukázky soubojů, shozu figuríny na padáku či cvičné bombardování pozemních cílů. Vůbec první praktické zkušenosti s letectvím zprostředkoval mladým Přerovanům plachtový odbor, který od roku 1933

Úvodní snímek: Generál Karel Janoušek v rozhovoru s velitelem 313. perutě Františkem Fajtlem.

zahájil intenzivní činnost v oblasti bezmotorového létání včetně vlastní výroby kluzáků, kterou se zabývali bratři Josef a Jaroslav Dvořáčkovi v truhlářské dílně svého otce v Palackého ulici. Masarykova letecká liga využila k propagaci letectví také Středomoravskou výstavu v létě 1936 a připravila svou expozici v nové sokolovně, jež se stala největším výstavním sálem ve městě a pojala i skutečnou leteckou techniku. Unikátem výstavy ovšem byla první padáková věž v ČSR, jež vyrostla uprostřed zábavního parku u Michalova, kde poskytovala zážitek bezpečného seskoku

padákem z výšky 35 metrů. Nejintenzivnější kontakt s letectvím získali ti mladí muži, kteří v rámci prezenční vojenské služby absolvovali pilotní výcvik, případně byli (jako např. Jaroslav Andrášek, Vladimír Kristen) vycvičeni jako letečtí mechanici. Mimořádnou akcí k rozvoji letectví byl projekt Jana Antonína Bati, všeobecně známý jako „Tisíc pilotů republiky“. Baťa si jako cíl vytkl získat prostředky, jež by umožnily aeroklubům vyškolit z řad vhodných adeptů tisíc nových pilotů. V rámci této akce tak pilotní výcvik úspěšně zakončili Přerované Jiří Fimbinger, Bohuslav Jaroš

či Josef Tománek. V neposlední řadě je třeba zmínit, že v roce 1938 bylo v Přerově aktivováno budované vojenské letiště, kam se v září 1938 přesunula 63. zvědná letka olomouckého Leteckého pluku 2. V řadách 130 vojenských letců (z toho 25 pilotů a leteckých pozorovatelů) se do Přerova přestěhoval i tehdejší poručík František Fajtl, který se spolu se svým kolegou por. Miroslavem Holomuckým (za okupace byl popraven za účast v domácím odboji) ubytoval v podnájmu u manželů Hanzlíkových na Velké Dlážce č. 30. Doba příchodu letecké posádky do Přerova kolidovala

Zvědná letka 63 v březnu 1939; sedící zprava – 1. rtm. Bala, 4. por. Fajtl, 5. mjr. Skoba, 6. por. Holomucký (umučen 1941), druhá řada zprava – 5. čet. Brož (padl 1942), horní řada zprava – 1. čet. Šála (padl 1943).

s vrcholem zářijové krize, kdy Československo potlačovalo sudetoněmecký puč v pohraničí a v reakci na zvyšující se agresivitu nacistického Německa nakonec vyhlásilo mobilizaci své armády, která zaujala pozice k obraně státních hranic. Piloti a pozorovatelé zvědné letky tak na svých dvouplošnicích Aero A-100 prováděli průzkumné lety v prostoru Moravy a Slezska pro velitelství 2. armády, jejímž úkolem byla obrana hranice na severní Moravě, kde se očekával největší nápor nepřítele. V prvních hodinách války měli letectví průzkumníci z Přerova objevit vojska nepřítele připravená v prostoru německého Slezska ke vpádu do ČSR. Odhodlání bránit vlast nakonec přišlo kvůli mnichovskému diktátu z 30. září 1938 a následnému vynucenému odstoupení pohraničí vniveč. Definitivní zmar nastal 15. března 1939, kdy české země bez odporu obsadila německá armáda. Potupu kapitulace bez boje si prožívali i příslušníci 63. zvědné letky a poručík Fajtl byl nucen okupantům předat vybavení letiště v Henčlově jako zástupce indisponovaného velitele letky mjr. Skoby. Tato událost se pak dokonce stala předobrazem úvodní scény známého filmu *Tmavomodrý svět*.

Oberlautnant Hesse k poručíku Slámovi (v reálu František Fajtl): „Umím si představit, jak vám je. Německý důstojník by se v takové situaci zastřelil. Ale vy jste taková..., jiná armáda, že?“

*Potupná scéna kapitulace z filmu
Tmavomodrý svět z roku 2001
režiséra Jana Svěráka.*

foto:čsbfj.cz

Záhy po okupaci se ale začal formovat domácí i zahraniční odboj a vznikaly již první základy exilové armády. Již od jara 1939 vedly cesty vlastenců, kteří se nesmířili s obsazením vlasti, na Ostravsko, odkud se dalo nejlépe dostat do Polska, kde se formoval tzv. čs. legion. Větší část Čechoslováků byla ovšem ještě před napadením Polska dopravena do Francie, kde však prozatím museli narukovat do cizinecké legie. Velký zájem byl v té době hlavně o letce, kteří tvoří podstatnou část dobrovolníků. Do zahraničí tak zamířil i František Fajtl, jenž svou poslední noc ve vlasti strávil v Hotelu Přerov v Husově ulici, kam si před svým odchodem nechal poslat pohlednici se zakódovanou zprávou o kladném výsledku přechodu předchozí skupiny uprchlíků. Následující

den, 11. června 1939, již míří přes hranice do Polska. Obdobné rozhodnutí pak učinili i jeho další kolegové z bývalé přerovské 63. letky Jaroslav Bala, Petr Uruba, Bohumil Horák, Jaromír Brož a Jaroslav Šála. Po rozpuštění armády se z vojenské služby vrátili také další přerovští letci, kteří záhy odešli do exilu. Např. Jan Skopal se nechal ještě krátce zaměstnat jako zedník a do zahraničního odboje odešel v létě 1939 přímo ze stavby obchodního domu Kyjovský (pozdější obchod Sport) na rohu Masarykova náměstí a Mostní ulice. Ta část kontingentu, která zůstala v Polsku, byla po německé invazi za dramatických okolností evakuována na východ a internována v Sovětském svazu. V letech 1940 až 1941 se podařilo se sovětskými orgány ujednat odsun větší části bývalé pol-

ské skupiny na západ. Dobrodružnou anabází přes Polsko, SSSR a Palestinu absolvoval např. Přerovan Bohuslav Jaroš, který se tak k letectvu ve Velké Británii dostal až v červenci 1941.

Po vypuknutí války a následné porážce Polska v září 1939 ovšem museli dobrovolníci odcházející do zahraniční armády zvládnout zdlouhavou a nebezpečnou „jižní“ cestu, která vedla přes Slovensko, Maďarsko, Jugoslávii, Střední východ do Francie. Touto cestou se vydává např. letecký mechanik Jaroslav Andrášek. Na organizaci odchodu pilotů do zahraničí se podílel Svaz letců, který se mohl opřít o podporu regionálních odbojových organizací – na Přerovsku se agilně zapojila

civilní složka Obrany národa v čele se sokolským činovníkem Františkem Skopalem. Situace letců ve Francii však nebyla nijak zvlášť ideální a museli se zde potýkat se špatným zabezpečením, jakož i celkově laxním přístupem ze strany francouzských orgánů. Nicméně po německém útoku na Francii na jaře 1940 byli Čechoslováci nasazeni do boje a 110 našich stíhačů vybojovalo 166 vzdušných vítězství. Během leteckých bojů byl sestřelen a těžce raněn (přišel i o oko) i Rudolf Fiala, který se po válce usadil v Přerově a pracoval v Přerovských strojírnách. Po porážce Francie byla část čs. armády evakuována do Velké Británie (některé skupiny dokonce přes severní Afriku), kde se

*Bombardovací a dopravní pilot
Bohuslav Jaroš*

vzápětí začalo s organizováním leteckých jednotek. Sluší se připomenout, že to bylo do značné míry zásluhou přerovského rodáka a jednoho z předních odborníků na organizaci vojenského letectva generála Karla Janouška, který v létě 1940 pohotově a energicky zorganizoval postavení prvních jednotek našich letců, přičemž k urychlení operačního nasazení zařídil začlenění čs. pilotů do dobrovolnické zálohy britského královského letectva RAF (o jeho osudech podrobněji viz Zpravodaj MKP 3/2023). Janouškův nestandardní krok podřízení čs. letců přímo pod britské letectvo umožnil bleskové postavení a nasazení prvních dvou čs. perutí (310. a 311) a jejich nasazení do boje proti

*Generál Janoušek vyznamenává československé letce před jejich odchodem
do SSSR, v popředí druhý zleva Jan Skopal.*

Němcům v kritické fázi boje o Británii. Díky tomu Janoušek pomohl Britům a zároveň splnil touhu letců bojovat proti Němcům. Čs. letecké jednotky byly sice takto poněkud vyjmuty ze struktury vlastního ministerstva obrany, ale o jejich výstavbu, výcvik, zabezpečení a doplňování se staral Inspektorát čs. letectva ustanovený britským ministerstvem letectví. V jeho čele zaslouženě stanul právě gen. Janoušek, za jehož působení ve funkci se československé perutě staly „výkladní skříní“ zahraničního odboje a platnou součástí britského letectva.

První operační jednotkou se ještě koncem léta 1940 stala čs. 310. stíhací peruť, která v bitvě o Británii pomohla odrazit německou Luftwaffe a tím pádem zabránit nacistické invazi na britské ostrovy. U této perutě sloužil mj. Přerovan Jaroslav Zavadil, jenž zahynul při bombardování letiště Duxford 25. února 1941. Nejúspěšnějším stíhačem z řad přerovských rodáků byl syn železničáře František Vindiš, který se v průběhu války podílel na sestřelení dvou německých letounů a poškození jednoho bombardéru. Posledního vzdušného vítězství dosáhl v rámci vzdušné podpory spojenecké ofenzivy ve francouzské Normandii 17. červ-

na 1944 u městečka Caen. Za svou bojovou činnost byl 28. prosince 1944 vyznamenán vysokým britským řádem DFC (záslužný letecký kříž). V řadách perutě bojoval i Jaroslav Šála, který zahynul 29. ledna 1943 při leteckém souboji nad Lamanšským průlivem.

Druhá čs. operační jednotka v sestavě RAF–311. bombardovací peruť zasáhla proti nepříteli od září 1940 a až do dubna 1942 prováděla noční nálety na cíle jak v okupované Evropě, tak i v samotném Německu. Mezi zakládající členy perutě patřil rodák z Nových Dvůrů u Lipníka nad Bečvou Josef Ocelka, který se účastnil vůbec prvního náletu čs. bombardérů na území nepřitele v noci na 11. září 1940, kdy tři čs. letouny typu Vickers Wellington napadly nákladní nádraží v Bruselu. V březnu 1941 byl Ocelka navržen na britský záslužný letecký kříž, od července 1941 do dubna 1942 působil ve funkci velitele 311. perutě a poté

byl převelen do štábní funkce v rámci Inspektorátu čs. letectva. V červenci 1942 zahynul při zalétávání stoje Bristol Beaufort. Ostatně činnost posádek bombardérů byly velmi nebezpečná a posádky svou službu vlasti platily velkými ztrátami. Např. dne 28. prosince 1941 byl během své již 16. bombardovací mise na doky ve Wilhelmshavenu sestřelen Wellington KX-B Sgt. Aloise Šišky, který nouzově přistál v Severním moři. Posádka strávila šest dní v záchranném člunu, než přišla pomoc. Přistání a strasti plné podmínky však nepřežila polovina posádky, mezi nimi i druhý pilot, rodák z Přerova Josef Tománek, spolubojovníky zvaný Tom, který zemřel 2. ledna 1942 na vyčerpání organismu – pouhý den před tím, než byli zbylí trosečníci zachráněni. Vzpomínky na poslední let své posádky a její boj o život popsal kapitán letounu Šiška v knize *KX-B neodpovídá*. V říjnu 2012 byl sestřeleným letcem odhalen na nizozemském pobřeží pomník. K 311. bombardovací peruti byl přidělen největší počet z celého kontingentu přerovských letců. Současně ovšem rodáci a občané regionu u této jednotky utrpěli největší ztráty. Jedním z padlých byl i syn posledního předválečného sta-

roty města Františka Lančika, Jaroslav, který v osádce zastával funkci zadního střelce. J. Lančík ale bohužel zahynul tzv. přátelskou palbou v noci na 2. července 1941, když byl poškozený Wellington KX-U Sgt. Oldřicha Helmy, vracející se z náletu na francouzský přístav Cherbourg, omylem sestřelen v prostoru anglického Southampton britským nočním stíhačem. Otec František Lančík nechal ostatky syna zpopelnit a po válce je uložil do rodinného hrobu v Hulíně. V řadách perutě padl i příslušník někdejší přerovské 63. letky Jaromír Brož, jehož stroj byl sestřelen 17. ledna 1942 nad Holandskem. K bombardovacím pilotům patřil také Jan Neradil z Horní Moštěnice, který se účastnil odvetného náletu za vypálení Lidic, když 24. června 1942 Čechoslováci bombardovali Brémy.

Po 310. stíhací a 311. bombardovací peruti byly postaveny ještě dvě stíhací perutě – 312 a 313. S tou poslední je úzce spjat František Fajtl, který u ní zastával pozici velitele letky a posléze celé perutě. Příslušníky perutě byli také předválečný Přerovan Jan Skopal anebo rodák z Brodku u Přerova Miloslav Zauf, který se 18. března 1942 nevrátil z operačního

letu v prostoru belgického Ostrende, kde byl jeho stroj typu Spitfire pravděpodobně sestřelen nepřátelským stíhačem. Vedle čs. perutí ovšem mnozí Čechoslováci sloužili i u čistě anglických leteckých jednotek, jako např. Bohumil Netopil z Lobo-dic.

V průběhu roku 1942 byla 311. bombardovací peruť postupně nasazována na nový druh bojové činnosti – pátrání po německých lodích a ponorkách v Biskajském zálivu, Atlantiku a Severním moři. Ovšem ani tyto mise se neobešly beze ztrát a dne 15. září 1942 zahynul při operačním letu pilot Jan Neradil z Horní Moštěnice. Dne 13. července 1944 zahynul u Exetteru během návratu z mise při havárii předválečný přerovský občan, radio-telegrafista (a někdejší palubní střelec) Rudolf Němeček. V řadách perutě sloužil také Přerovan Bohuslav Jaroš, který nejprve působil jako instruktor či zalétávač a od června 1944 pak jako pilot bombardéru u 311. perutě, u níž v prosinci 1944 absolvoval výcvik na čtyřmotorových letounech B-24 Liberator. Během války nalétal celkem 1885 hodin a po jejím konci byl přeškolen na pilota dopravních letadel. K 311. bombardovací peruti byl přidělen také rodák z Kokor

Ladislav Snídal, který před válkou pobýval v Předmostí. Tento profesionální důstojník pečoty se do zahraničního odboje dostal přes Střední východ a účastnil se legendární obrany lybijského přístavu Tobruk. V roce 1943 absolvoval v Kanadě výcvik navigátora a bombo-metčíka a v roce 1944 byl převelen do Skotska k 311. peruti, kde se na palubě bombardéru Liberator účastnil protiponorkových misí a také v posledních válečných dnech se v prostoru Shetlandských a Faerských ostrovů podílel na zajetí německé ponorky. Mezi další příslušníky 311. perutě, jejichž osudy byly před anebo po válce spjaty s Přerovskem, patřili navigátoři Karel Lanczik, Ladislav Štěpán a Lubomír Svátek, který po válce velel přerovské letecké posádce, důstojník štábu perutě Otto Grün, radiomechanik Stanislav Trucálek, mechanici Jaroslav Andrášek, Gustav Černý, Jaroslav Červinka, Vladimír Kristen, Bohumil Janoušek či Jindřich Vymětalík.

Počátkem roku 1944 byla z řad čs. perutí RAF vybrána skupina 21 pilotů, aby v čele se štábním kapitánem Františkem Fajtlem vytvořila leteckou jednotku na východní frontě. Vedle velitele Fajtla byl ve skupině také další

Přerovák a někdejší pilot 313. perutě rotmistr Jan Skopal. V Sovětském svazu pak Fajtlůva 128. čs. stíhací perutě absolvovala od půlky dubna do konce května 1944 přeškolení na sovětské stíhačky La-5 a v červnu 1944 byla po posílení novými piloty ze sovětských leteckých škol reorganizována na 1. čs. samostatný stíhací pluk. Dne 17. září 1944 odletělo 21 letounů 1. čs. samostatného stíhacího pluku na pomoc Slovenskému národnímu povstání. Na Slovensku Fajtlůvi piloti uskutečnili 573 bojových letů a do 25. října zničili 11 letadel na zemi a přes 100 dalších pozemních cílů. Během vzdušných soubojů sestřelili devět svých protivníků, dalších 5 pravděpodobně „poslali k zemi“ a dalších 5 poškodili. Role Fajtlůva pluku na Slovensku byla zásadní, neboť letci dokázali eliminovat německou vzdušnou převahu a účinně podporovat pozemní síly povstalců v boji se silnějším protivníkem. Na závěr se Fajtlův pluk účastnil v rámci čs. letecké divize osvobozovacích bojů na Ostravsku. Právě letci z východní fronty byli prvními, kteří se po válce vrátili do vlasti. František Fajtl se při své cestě domů nezapomněl zastavit v Přerově, aby pozdravil manžele Hanzlíkovi, u nichž před šes-

Britský dvoumotorový bombardovací letoun Wickers Wellington na jehož palubách bojovali letci z 311. bombardovací perutě,

ti lety bydlel. Letci se ze západní fronty vraceli po skupinách od 13. srpna do počátku září, aby zde konečně zakusili triumfální uvítání vítězů války za osvobození své země.

Uznání a zadostiučinění si ovšem hrdinové zahraničního odboje doma neužívali dlouho a po komunistickém puči v únoru 1948 je státní moc považovala automaticky za vnitřní nepřátele. Většina letců byla nějakým způsobem perzekuována, vyhozena z armády, mnozí i vězněni. Vedle známého případu generála Janouška, který byl nejen zbaven funkce, ale ještě i degradován na vojína a ve vykonstruovaném procesu odsouzen k dlouholetému vězení, se jednalo např. o Jaroslava Andráška, kterému se ale podařilo z Československa utéct a začít nový život ve Velké Británii. Postižen byl také Bohuslav Jaroš, který byl po roce 1950 vyho-

zen od aerolinií a následně neprávem uvězněn. Teprve až po první vlně rehabilitací se mohl v roce 1963 ke své profesi vrátit a létat na lince Přerov – Praha. Plné rehabilitace se však perzekuováni dočkali teprve až po roce 1989, mnozí bohužel již jen in memoriam.

Jaroslav Andrášek při poválečné návštěvě Přerova - na snímku z Michalova zachycen se svým otcem Ludvíkem Andráškem a synovcem Miroslavem Herzigem.

Lubomír Vyňuchal

Stojí majestátně jako lípa

Ve čtvrté části s velkou pravděpodobností zdaleka ne posledním pokračováním našeho seriálu, se krátce vrátíme do Přerova a jeho blízkého okolí. Upozorníme na naučnou stezku „Masarykova lípa“ v Němčicích n. H., zmíníme lípy spojené s postavami světců a nebude chybět ani minule slibované pivní a vinné okénko. Možná se i krátce vrátíme k vlasteneckým motivům, ukázkám poezie a písňovým textům. Připravena je i pasáž o znacích měst se symbolem lípy a nejméně dvě desítky tipů na cesty za královnami medonosných stromů.

Lípy na Horním náměstí

V samotném Přerově napočítáte stovky vzrostlých lip, ostatně jsou jimi lemovány také všechny možné cesty od mého bydliště směrem k muzeu (např. ulice Bří Ho-vůrků, Dvořákova, Neuma-nnova, Vsadsko, Želatovská či třída 17. listopadu). Dnes

se však budeme věnovat zmíněné cílové destinaci, resp. Hornímu náměstí či tzv. Kopci. Samozřejmě musíme začít u šestice dnes již neexistujících lip srdčitých ve středu náměstí, které byly vysazeny v roce 1883 díky místnímu Okrašlovacímu spolku, stejně jako další stro-my poblíž barokní sochy

svatého Rocha. Šest stoletých lip díky chorobám a plísňím pomalu chřadlo, až bylo 16. března roku 2022 přistou-peno k jejich pokácení. Tři náhradnice bohužel nepře-žily následující horké léto a dnes to vypadá, že součas-ná trojice lip velkolistých se na slunečně velmi expono-vaném místě konečně ujala.

Z lip u sochy protimorového patrona do dnešních dnů zůstala jediná. Ta sice dle mého soudu není zrovna v optimální kondici, navíc jedna z jejích mohutných

větví, ční hluboko do náměstí, také pomalu usychá. Vždycky oceňuji odvahu motoristů, kteří parkují v jejím stínu, a to nemusí být zrovna větrný den (i když

lanová pojistka je zde instalována). Pak tu máme dvě lípy, které vyrůstají ze zámeckého příkopu a lemují most k vstupnímu portálu do žerotínského zámku (mohli jste je zaznamenat na obálce minulého čísla Zpravodaje). Větve další lípy v příkopu pravidelně brání pohledu na pískovcovou postavu sv. Rocha, tudíž letošní léto mohli návštěvníci spatřit pouze psa ležícího u jeho nohou.

A když už máme na mušce Přerov, pojďme krátce zavítat také do středočeského **Přerova nad Labem**, proslaveného Polabským národopisným muzeem, resp. skanzenem v přírodě. Zde navštívíme čtveřici památných lip malolistých v lokalitě „Na Vrších“. Stromy, jejichž stáří přesahuje 120 let, byly vysázeny do čtverce a přesně v jeho středu se nachází pískovcová boží muka završená latinským křížem. Ve stínu lip najdete rovněž kamennou studánku. Dle pověsti se měl u tohoto pramene osvěžovat také druhý pražský biskup, svatý Vojtěch, když cestoval z Libice nad Cidlinou do Prahy. Ne daleko odsud, na návsi obce **Stará Lysá**, zase roste tisíciletá lípa. Místní pověsti v této souvislosti zmiňují táboření husitského hejtmána Prokopa Holého před bitvou u Lipan či zahájení i ukon-

Trh na Horním náměstí na počátku 20. století

Horní náměstí dnes

čení honů pořádaných majitelem tohoto panství, hrabětem Františkem Antonínem Šporkem. Tento šlechtic se mj. proslavil taktéž zakonponováním lipových alejí do tehdejší barokní krajiny.

Torzo u hasičské zbrojnice

Již v prvotním textu byla sice zmíněna památná lípa v **Zábeštní Lhotě** na Přerovsku (vyhlášení r. 1996), ale na její fotografii, slibovanou i v předchozím čísle, bohužel opět nezbylo místo. Vzhledem ke skutečnosti, že dnes se jedná opravdu pouze o torzo více než 300 letého stromu, které bude za poměrně krátkou dobu žít už jen ve vzpomínkách pamětníků, soudím, že je důležité přidat také obrazové sdělení.

Záběštní Lhota – lípa dnes

Záběštní Lhota – lípa v roce 2014

Houbami napadený strom s dutým kmenem, doplněný vybledlým obrázkem Svaté rodiny, rostoucí u silnice před hasičskou zbrojnicí, už má zkrátka namále. Ve svém archivu mám dvě fotografie, první z roku 2014 a druhou z února letošního roku. Obrázky nejsou zrovna atraktivní; holt nezobrazují krásu, ale poslední fázi života jednoho stromu. Avšak ať nekončíme touto pasáží smutně, přidáme ještě jednu okolní zajímavost a zároveň pozvánku k návštěvě. Samotný název obce je tptiž odvozen od označení mlýna, který leží v údolí na cestě od Penčic při potoku zvaném Říka. Mlýn se jmenuje „Bešť“ a samotná obec leží za ním (tedy Zábeštní Lhota). Dnes v jeho areálu sídlí vyhlášená Hospůdka Ve Stodole, proslulá především svou domácí kuchyní a výbornými koláčky.

Rovněž se zde odehrávají agroturistické aktivity v podobě výuky jízdy na koni, vyjížděk do přírody a programů s dětmi.

Hanácká naučná stezka

V září roku 2018 byla v **Němčicích nad Hanou** slavnostně otevřena nová naučná stezka „Masarykova lípa“, která byla vytvořena u příležitosti 100. výročí vzniku Československa. Je dlouhá necelé dva kilometry a začíná u kamenného kříže z r. 1884 za železniční tratí poblíž objektů zemědělského družstva. Z centra města musíte vyrazit severním směrem ulicí Novosady. Od oplocených hospodářských budov s výběhy pro zvířata (dobytek, ovce, husy) následuje mírné stoupání betonovými panely vyztuženou cestou, která na rozcestí pře-

Němčice nad Hanou

cháží v prašnou „polňačku“, která vás dovede až k dřevěnému přístřešku a vyhlídce se stojanem, opatřeným panoramatickou fotografií s označenými okolními body. Právě odtud měl na konci srpna roku 1928 z provizorní pozorovatelný velet prezident T. G. Masaryk vojsku při cvičných manévrech a posléze zde byla na jeho počest vysazena lípa. Jednotlivé oboustranné panely stezky označené logem lípy jsou doslova na dohled od sebe, tudíž nějaké bloudění zde rozhodně nehrozí. Cestu navíc lemují alej nově zasažených ovocných stromů. Někoho možná zarazí také početná hejna racků, která bohužel neupozorňují na nějakou blízkou vodní plochu, nýbrž na nedalekou skládku tuhého komunálního odpadu. Letos v létě mě zde nad hlavou kroužil také luňák červený, krásný dra-

vec s charakteristickým vidlicovitým ocasem. Na dřevěných panelech najdete nejen informace o T. G. Masarykovi a nově vysazené lípě (původní bohužel uschla), ale také o historii města, které má ve svém znaku dělou zubří hlavu. Většina z devíti panelů se věnuje místní fauně, flóře a také mysliveckému a včelařskému spolku. Při příležitosti otevření stezky byla vydána rovněž „Turistická vizitka“ s číslem CZ 4676, která obsahuje mimo fotografií také mapku s třinácti doporučenými zastávkami. Pořídít ji můžete v Informačním centru a knihovně na Palackého náměstí. Jedna z panelových informací se týká i němčického rodáka, archeologa a učitele Antonína Teličky (1866–1925), zakladatele Archeologického muzea v Přerově (1922). Ostatně připomínka 100 let od jeho

úmrtí byla zmíněna i v minulém čísle Zpravodaje. Rád bych jen na okraj upozornil na jednu z místních památek, která mě svou netradiční podobou velmi zaujala. Jedná se o sloupová boží muka na okraji města při silnici směrem na Víceměřice. Na pohledové straně je zdobí vystupující reliéf Panny Marie s Ježíškem, vlevo od ní je pak v pokleku žena držící snop obilí a vpravo postavy dvou dětí. Zemědělské motivy představuje reliéf muže s rýčem, pluh a zobrazení sklizně jablek. Po celém obvodu je v horní části velký nápis „Zůstaň matkou lidu svému!“ a pod ním je menším písmem „Věnuje rod Přemyslovských“ a nechybí ani datace: 1945.

Němčice nad Hanou – Boží muka

A poblíž stezky najdete i kamennou sošku jejího ochránce datovanou rokem 1907. Pro spatření sv. Anděla strážného stačí zamířit k nedalekému parčíku v ulici Hliník.

Lípy svatého...

V našem souhrnu dosud chyběla kapitola pojednávající o stromech, které jsou spojeny se svatými. Až na pár výjimek se jedná o lípy rostoucí v těsné blízkosti kaplí, kostelů či kamenných soch. Zřejmě nejčastěji jsou zastoupeny lípy svatého Jana Nepomuckého a sv. Václava. Sv. Jan figuruje např. u pojmenování nakloněné lípy v **Českých Budějovicích**, která roste vedle výklenkové kapličky u cestičky při slepém rameni Malše. Téměř třísetletou Svatojánskou lípu, zasazenou v roce

jeho svatořečení (1729), najdete také před křižovnickým zámkem v **Dobřichovicích**. Strom v blízkosti řeky Berounky disponuje obvodem kmene 485 cm. Další pamětnice roste v centru **Havlíčкова Brodu** a její obvod činí 610 cm.

Pojďme se nyní přesunout k lípám sv. Václava. Přes dvě století roste světcova lípa na Sokolovské ulici v **Litomyšli** a také v nedalekém **Nedošíně** (zde je přímo pod stromem čerstvě restaurovaná rokoková socha sv. Václava z r. 1765). Dále pojmenujeme lípy už jen bodově: **Bojiště u Ledče nad Sázavou** (sv. Vojtěcha), **Břežany u Horažďovic** (sv. Anny), **Příbram** (sv. Prokopa), **Solopysky** na Kutnohorsku (sv. Cyrila a Metoděje). A na závěr dvě moravská zastavení. Tím prvním bude zahrada vojenské nemocnice na Klášterním hradisku v **Olomouci**, kde v jejím jihozápadním rohu roste Špitálská lípa svatého Štěpána. Svým stínem zpřijemňuje procházky již více než 160 let a pozorný divák zde může zaznamenat také vysoko umístěnou ptačí budku či nápadnější, přímo ke kmeni upevněné, trojúhelníkové krmítko pro drobné opeřence. Druhý tip nás zavede na Prostějovsko, kde západně od malé obce **Stínava** roste památná lípa

Stiava

sv. Kryštofa. Strom, zasazený ve 40. letech 20. století, se nachází na místě původní, zaniklé lípy, která připomínala vznik Československa. Vede k němu červená turistická značka směrem na Okluky. Poblíž lípy je odpochinkový turistický altánek a dvě malá romantická jezírka, přičemž třetí se leskne na opačné straně silnice č. 150. Vysoko na kmeni je umístěn obrázek sv. Kryštofa, patrona poutníků a řidičů. Z druhé strany ohraničuje úzký remízek s lípou tok říčky Hloučely.

Sudslavická

Z trojice nejmohutnějších památných lip ČR jsme v do-
savadním textu vynechali
jedinou. Jedná se o nejmo-
hutnější jihočeskou lípu, kte-
rá odolává bouřím i povod-
ním již přes šest století a dnes
disponuje obvodem kmene
1180 cm. Najdete ji na Šu-
mavském podhůří asi 5 km
od Vimperka. Roste při pra-
vém břehu říčky Volyňky
u mlýna Vanických s č. p. 392
na okraji obce **Sudslavice**.

Sudslavice

Strom, který je součástí pří-
rodní rezervace Opolenec,
zpevňují ocelová lana, řetězy
i kovové pásy a dutiny chrá-
ní stříšky. Lípa byla dříve
nazývána také lípou Huso-
vou či Husitskou (dle po-
věstí pod ní kázal mistr Jan
Hus nebo zde tábořil Jan
Žižka). Blízké okolí můžete
zmapovat díky absolvování
okružní naučné stezky, pro-

slulé geologickou lokalitou
s výskytem tzv. turmalíno-
vých sluncí a rovněž malou
krasovou jeskyní v místním
vápencovém vrchu.

Víno s vůní lípy

Znalci vín jistě vědí, že jed-
nou z oblíbených značek je
Bzenecká lipka. Název „*Lip-
ka*“ je vlastně lidovým ozna-
čením pro Ryzlink rýnský.
Historie této značky se zača-
la psát od roku 1931, kdy si ji
nechal zaregistrovat bze-
necký vinař Leopold Skála.
Součástí tehdejší kombi-
nované známky byla rovněž
kresba lípy od Adolfa Kaš-
para. Současným držitelem
slovní známky „*Bzenecká
lipka*“ je Bohemia Sekt, Čes-
komoravská vinařská a. s.
Víno má příjemně zlatavou
barvu, vůni připomínající
lipový květ s medovými
podtóny a plnou a harmo-
nickou chuť. Ideálně se po-
dává při teplotě 10–12 stup-
ňů Celsia k pokrmům z tuč-
nějších ryb nebo k drůbeží-
mu masu se smetanovými
omáčkami. Jedna z pověstí
toto víno spojuje s legendár-
ní, dnes již vícekmennou,
lípou z Bzeneckého zámeč-
kého parku. A místní ryzlink
nejvýstižněji připomínala
právě vůně linoucí se z oné
mohutné koruny. V jejím stí-
nu údajně obědval český král
Přemysl Otakar I. a cestou do

Uher zde odpočíval i s celou
dvorní družinou císař Ru-
dolf II. Kdyby nepřišla před
více než stoletím o svůj
kmen, byla by pravděpo-
dobně nejmohutnější lípou
v Česku.

*Bzenecká lipa na leptu
Ctibora Šťastného*

Ještě na konci 19. století její
obvod činil 14 metrů a kaž-
doročně bylo do jejího kme-
ne nalito 100 kg lněného ole-
je, aby strom prosperoval.
Strom obdivoval roku 1880
také Svatopluk Čech. Ve své
vzpomínce zachytil K. H. Sý-
kora jeho reakci, když poprvé
lípu spatřil: „*Jaký to kolos
slovanský! Za jediný pohled na
tu lípu stála naše cesta.*“ Os-
tatně lípu, která roku 2006
obsadila 5. místo v anketě
„Strom roku“, opěvovali ve
svých básních i další autoři:
František Sušil (1862), Ro-
bert Tvarůžek (1919) či Ladi-
slav Koutný (1935) a samo-
zřejmě se stala objektem
zájmu celé řady výtvarníků.
Také součástí naší letošní
výstavy „*Caelum tiliae*“ byl
originální lept s motivem
Bzenecké lípy od Ctibora
Šťastného z roku 1936.

BZENECKÁ LÍPA

(Ladislav Koutný, 1935)

*V zámeckém šeru spjato v kruh
zchátralých devět stařen.
Zlověstným vichrem rozštěpnut
kmen v devatero ramen.*

*Po vichrech trčí pahýly,
sem tam i jízva zeje
a přec z nich žádná nekvílí,
ač zřít, že s mnohou zle je!*

*V bezmoci, děsně zkroucený,
o berlích sotva klečí.
Co zřely kdys, už nepoví
ni kámen s panskou řečí.*

*A třebaš víc už nevstanou,
přec mladé jejich nitro.
Rozpjatých větrovi pažemi
vítají každé jitro.*

*Koruna v pravdě vznešená
stařenám zdobí hlavu.
A výš a šíř se rozrůstá,
jak za dob slavných králů.*

*Tisíce včel v ní sbírá med,
se zpěvem ptáče slétá.
Jen panský pohled samý jed,
že stará lípa zkvétá.*

V této kapitole je však třeba zmínit především kategorii bylinných vín. Výrobce lipového vína je např. brněnské vinařství Pankovo. Jedná se o polosladké víno zlatavé barvy s příjemným poměrem kyselin a aromatem lipového květu. Víno obsahující fermentovaný výluh z květů lípy je vhodné především ke studeným předkrmům a sýrům.

Dukát nebo Zlaťák

Na etiketě piva „Libáňský Dukát“, jehož logo zdobí čtyři lipové listy, si můžete přečíst tato slova: „*Sedět pod rozkvetlou lípou je krásný zážitek, chtěl bych, aby to samé jste cítili při pití tohoto ležáku.*“ Rodinný minipivovar „Čtyři lípy“ vaří svá převážně spodně kvašená piva od roku 2018 v Libáni, což je městečko ležící asi 15 kilometrů jihozápadně od Jičína.

Zatímco jedenáctka „Libáňský Dukát“ je světlý ležák se střední plností a jemnou hořkostí, tak „Libáňský Zlaťák“ má podobné vlastnosti, ovšem vyšší říz. Mimo tohoto světlejšího granátu zde můžete ochutnat rovněž značku „Amarillo Apa“, světlou výčepní desítku s názvem „Bohoušek“ nebo třináctku „Libáňský speciál“. Tradiční řemeslnou výrobu bez filtrace a pasterizace má na

starosti přímo majitel Miroslav Drozen, který se na varně střídá se svým synem Adamem. Pro cestovatele ještě rád připomenou, že ne daleko odsud můžete navštívit pohádkový hrad a zámek Staré Hradky. A aby to bylo ještě pohádkovější, tak uvedu i název ulice, kde minipivovar „Čtyři lípy“ sídlí: Boženy Němcové. Oba pánové zde mimo tradiční ochutnávky nabízí i možnost komentované prohlídky.

V souvislosti s pivní kulturou je možné zmínit i desítky hospůdek, restaurací a hotelů, které nesou lípu ve svém názvu, ale to už je zcela jiná kapitola. Pak tu máme třeba ještě pivovar „Lípák“ z České Lípy, který má ovšem ve svém logu trpaslíky. Ostatně ti, alespoň podle Cimrmanů, přece můžou doslova za všechno. I místní piva nesou názvy jako např. Bumbal, Chmelda, Prófa či Rejpal.

A pak tu máme ještě jeden příklad z Křinického pivovaru „Falkenštejn“ v Krásné Lípě. Ten totiž uvařil u pří-

ležitosti 2. výročí otevření pivovaru, což bylo v roce 2015, letní speciál s příjemnou vůní, s ovocnými tóny díky svrchním pšeničným kvasinkám s lehkou příchutí květů lípy. Na etiketě této třináctky nechybí červeně zvýrazněný motiv lipových listů. Sídlo pivovaru najdete přímo v centru města na Krinickém náměstí v bývalém měšťanském domě, který historicky sloužil jako zájezdní hostinec. V roce 2017 byl pivovar rozšířen o tzv. „Bílý dům“, kam byla přesunuta téměř veškerá pivovarská technologie. V původním objektu zůstal pivní bar, restaurace a sál s pivovarskou expozicí.

Čeledín nebo Sedlák

Další pivovar, jehož logo představuje statná lípa se zelenou korunou, najdete v centru obce Kyšice u Plzně. Pivovar „Pod Lípou“ byl otevřen v říjnu roku 2013. Dnes zde sládek Tomáš Maur vaří několik druhů pív. Přímo v hostinci „Pod Lípou“ na místní návsi můžete ochutnat čtyři základní druhy – výčepní desítku Čeledín, dvanáctistupňový ležák Sedlák, polotmavý

ležák Mouřenín a premiovou pšeničnou třináctku Lanbert. Mimochodem zde také skvěle vaří a zdejší svíčková na smetaně či vepřová panenka s pepřovou omáčkou je vyhlášená v širokém okolí. Zbývá už jen dodat, že součástí komplexu pivovaru a hostince je rovněž malý penzion.

Rád bych poděkoval panu Maurovi za spolupráci na výstavě Caelum tiliae, neboť jednu z vitrín zdobilo zasláné pivní sklo a podtácky z jeho pivovaru. Součástí zásilky byly i kapalné lahvované vzorky, tudíž jsem po jednom náročném stěhování sbírkových předmětů do rekonstruovaného depoziáře svolal zúčastněné kolegy na malou ochutnávku. Všichni jsme se shodli, že vítězem se stal ležák s názvem Sedlák. A také je třeba při-

pomenout, že i pro naši letošní květnovou Muzejní noc, resp. pro improvizovanou hospůdku, která byla zakomponována do programu na nádvoří zámku, byl přerovským létajícím pivovarem Lesia Brewery a minipivovarem Parník uvařen lehký lipový speciál ALE. Taktéž moc děkujeme!

Partyzánky a Lípy

Mezi lidské neřesti vždy patřilo a patří kouření tabáku. Další drobný postřeh začneme nejprve citací jedné sloky ze známé písně s názvem „Halelujá“ od Jaromíra Novhaviče z roku 1983:

*Že jsem v dějepise opisoval
a v občance hrál piškvorky
za jízdy vyskakoval
okusoval kohinorky
čť pod lavicí Rychlé šípy
a učitelce říkal účo
kouřil astry kouřil lípy
a popíjel k tomu čůčo...*

A co vlastně byly a jak vypadaly československé cigarety bez filtru značky Lipa z 50. a 60. let 20. století? Spolu se značkou „Partyzánky“ se jednalo o pilíř tehdejšího tabákového trhu. Výrobek Čs. tabákového průmyslu Kutná Hora byl poprvé představen u příležitosti svátku 1. máje roku 1950. „Lipy“ se prodávaly po 10 kusech v papírové krabičce

oranžovo-žluté barvy s logem lipového květu, který navrhl akademický malíř Richard Lander, přičemž cena jednoho balení činila 2 Kčs. Soumrak této značky nastal roku 1968, kdy byla jejich výroba ukončena. Nicméně balíček těchto cigaret samozřejmě nechyběl ani na naší výstavě.

Zajímavé exponáty z výstavy

V průběhu výstavy „*Caelum tiliae*“ v Historickém sále přerovského zámku byla horní police prosklené vitríny u vstupních dveří doplněna velmi realisticky zpracovaným modelem staré lípy, který je vhodný např. pro krajinu modelového kolejiště velikosti H0. Podoba odpovídá staří 300 let+, kdy byl strom již vícekrát poláman a znovu dorostl. Při aranžování se přímo nabízí vhodná kombinace s kapličkou nebo božími muky při polní cestě. Model lípy o výšce 22 cm je fixován vysoce kvalitním nástřikem. Byl zhotoven v pražské dílně „Alex Model Scenery“, která

se taktéž zabývá stavbou kolejišť, diorámat a výrobou vysoce realistických scénických doplňků na zakázku. Dle recenzí vyrábí jedny z nejhezčích modelových stromů na špičkové úrovni, což ostatně mohli návštěvníci výstavy sami posoudit.

V první polovině července přibyl další exponát. Na Cyrilometodějských hodech ve Chvalčově jsem totiž zapředl hovor se zručným soustružníkem dřeva z nedaleké Bystřice pod Hostýnem, panem Petrem Stiborem, který své výrobky přímo na místě také

gravíroval. Domluvili jsme se na zhotovení misky z lipového dřeva s gravírovaným motivem lipové ratolesti i s květy. Za pár dní už jsem držel v ruce hotový výrobek, který obratem putoval přímo do výstavy.

S lípou v logu či ve znaku

Celá řada českých obcí má na svém znaku i vlajce symbol lípy. Buď se jedná o celý strom (v některých případech i s kořeny), případně jen lipovou ratolest nebo samostatné listy. Ten konečný seznam by byl opravdu sáhodlouhý, proto dnes vybereme pouze místa, jejichž název s tímto stromem přímo souvisí a v závorce zmíníme rovněž příslušnou samosprávnou obec. Tak tedy v abecedním pořadí: Krásná Lípa, Lípa (Havlíčkův Brod), Lípa (Zlín), Lípa nad Orlicí (Týniště nad Orlicí), Lipeč (Týnec nad Labem), Lipí (České Budějovice), Lipina (Šternberk), Lipinka (Uničov), Lipník (Mladá Boleslav), Lipník (Třebíč), Lipno (Žatec), Lipov (Velká nad Veličkou), Lipová (Cheb), Lipová (Konice), Lipová (Přerov), Lipová (Slavičín), Lipová (Šluknov), Lipová-lázně (Jeseník), Lipovec (Třemošnice), Lipovec (Blansko), Lipovice (Prachatice) a Lipůvka (Blansko).

Z desítek dalších obcí mimo onen lipový název bych vybral alespoň raritní znak obce Velká Polom (okr. Ostrava-město), který představuje zlomenou vykořeněnou lípu a pak také znak Otrokovic (vztyčený list). Lipový list má ve svém logu celá řada spolků a organizací, v politice jsou to například lidovci (KDU-ČSL), mezi neziskovkami MAS Podlipansko, mezi městy se lipovým listem prezentuje třeba Česká Lípa i místní Vodní hrad Lipý, další logo oceňuje ekologicky šetrné výrobky, brněnská „Lipka“ patří k největším a nejstarším environmentálním vzdělávacím organizacím v ČR, ze školství vybereme ještě logo ZŠ Floriána Bayera v Kopřivnici či pamětní medaili k 400. výročí založení olomoucké univerzity. A nedávno jsem na Aukru narazil na smaltovanou plechovou cedulku prvorepublikové pojišťovny „Lípa“ s logem v podobě fyloemu. Lipové listy najdete i na nejvyšším státním významání ČR, Řádu Bílého lva. Zajímavostí pro fajnšmekry může být i jeden z ochranných prvků české tisícikoruny. Vedle stínovaného vodoznaku s portrétem Františka Palackého je světlé označení nominální hodnoty 1.000 Kč doplněné lipovým listem.

A zcela na konec tu máme něco na relax a uklidnění. Na našem trhu totiž můžete mj. zakoupit také světelný obraz nebo stolní lampu s názvem „Lípa“. Perforovaná dřevěná deska s motivem stromu je opatřena úsporným LED podsvícením, které je zdrojem příjemného teplého světla, což oceníte zejména za dlouhých zimních večerů. Tyto produkty vyrábí rodinná firma „Li-Go“ a v jejím názvu se jedná o zkratku slov Light a God, tedy „Světlo Boží“. Stačí tedy rozsvítit, usadit se do křesla, dát si lipový čaj slazený lipovým medem, a budete se cítit „božsky“. Do sluchátek si můžete pustit třeba mou oblíbenou písničku s názvem „Lípa“ od Petra Ulrycha se zpěvem Hany Ulrychové a doprovodem kapely Javory. Její interpretace mimochodem v loňském roce patřila k mým největším hudebním zážitkům z festivalu Mohelnický folkfest.

LÍPA

Petr Ulrych / Petr Ulrych

*Má lípo zelená,
pověz mně, co pro mě znamená?
Všechno to, co jsi chtěl,
když jsi do světa šel,
tvoji první větu, ve vůni mých květů
první milování, pýchu, vzestup i pád,
věty, který máš rád, to znamenám.*

*Má lípo voňavá,
pověz mně, co lidem rozdáváš?
První sny splněný,
první lásky nežný,
první sny zklamáný, lásky zatouláný,
lidský pohlazení, lásku, zradu i lež,
jen si vyber, co chceš, to rozdávám.*

*Má lípo šumivá,
čím to, že nás lidi přežíváš?
Jsem tu pevně v zemi
a ty přiblíží se mi,
až tě zradí nohy, až budeš ubohý,
jsem tu pevně v zemi,
a ty přiblíží se mi,
se mnou nevymizíš, tak přežívám.*

Knížku pod stromeček... a kam s ní potom?

Dávat jako vánoční dárek knížku, zejména dětem, je u nás zvyk delší více než století. Je to pěkná tradice, ale stejně jako jiné věci, i knihy mohou být nepovedený dárek, anebo se časem omrzí. Kam pak s nimi? Jednou z možností jsou dnes i knihobudky.

Marta Konířová

V roce 2013 odstartoval v České republice projekt Knihobudka, který přišel s nápadem, jak využít staré a již nepoužívané veřejné telefonní budky. Inspirací byly podobné veřejné knihovničky v zahraničí, tu úplně první vytvořil v roce 2009 americký výtvarník Todd Boll na památku své matky, vášnivě čtenářky.

První česká knihobudka vznikla v lednu 2014 v pražské nemocnici IKEM, v stejném roce následovalo několik dalších. Projekt se rozvíjel i v následujících letech, počty knihobudek se stále zvyšovaly a princip veřejného bezplatného poskytování knížek se tak dostával do povědomí široké veřejnosti. Nezávisle na projektu Knihobudka se časem začaly objevovat další veřejné miniknihovničky, kterým se běžně také říká knihobudky.

Knihobudky v Kolíně s tematickou výzdobou – na Kmochově ostrově je knihobudka připomínající skladatele a dirigenta Františka Kmocha, ta v Komenského sadech zase upomíná na život a dílo J. A. Komenského.

Provedení knihobudek se místo od místa liší, nejsou to zdaleka jen bývalé telefonní budky. Některé jsou velmi prosté a tvoří je pár jednoduchých poliček či regálků s knížkami. Takové bývají umístěny pod střechou, tedy v nějaké instituci, například v úřadech, knihovnách nebo muzeích, případně na vlakových a autobusových zastáv-

kách. Jiné naopak stojí volně v prostoru, v tom případě pak jsou bytelnější a uzavíratelné, aby byly knihy chráněny před nepříznivým počasím. Kromě různých vyřazených skříní a skříňek, buď v původní formě anebo různě dotvořených, mohou takové solitérní knihobudky nabývat nejrozličnějších zajímavých a neobvyklých fo-

rem. Různí se také materiál, z kterého takové knihobudky bývají vytvářeny. Vedle klasického dřeva či kovu vznikly knihobudky napří-

klad i z betonu anebo z recyklátu.

Na následujících fotografiích Marty Konířové, Markěty Strakové a Lubomíra Vyňu-

chala se můžete podívat na několik knihobudek, na něž tito přerovští muzejníci narazili při svých pracovních i soukromých cestách.

Naučnou stezku „Po stopách praotce Lecha“ u Kouřimi doplňují rovněž knihobudky.

Knihobudka v Kuksu je dozdobena rostlinami.

Nápis na stěně budky informuje, že „tuto KnihoBudku adoptovalo Středočeské muzeum v Roztokách u Prahy“.

Zámek Žďár nad Sázavou svou „pouliční knihovnu“ umístil do kovové vitríny.

Knihostrom čili knihobudka z kmene stromu pod lípou v obci Ptení na Prostějovsku.

„Knihobudka“ ve formě proutěného koše, hrad Malenovice.

Muzejní knihobudka s latinským nápisem v Táboře.

V knihobudce v Moravičanech naleznete nejen knihy ke čtení, ale též záznamní knihu, kam lidé zapisují své vzkazy a zážitky.

Betonová lavička s knihobudkou stojí před pražskou Fakultou stavební ČVUT, kde vznikla v rámci „Týdne betonu 2023“.

Knihobudky nemusí být pouze z klasických materiálů, existují též knihobudky vyrobené z textilního kompozitu RETEXIL, vytvořeného z recyklovaného oblečení a LDPE.

Zajímavá knihobudka v nedalekých Věžkách.

Malou knihobudku v zámeckém parku v Holešově (větší je v průjezdu zámkem) lze otvírat z obou stran.

Úvalno na Opavsku se může pochlubit knihobudkou s frontonem.

Vánoční stolování na zámku

Tradiční výstava Muzea Komenského v Přerově „Vánoce na zámku“ bude zahájena vernisáží v podvečer první adventní neděle 30. listopadu 2025.

Šárka Krákorová Pajůrková

V letošním roce se mohou návštěvníci těšit na slavnostně vyzdobené zámecké interiéry s vánočními stromky a stoly prostřenými ke svátečnímu hodování. V nazdobené kapli přerovského zámku budou moci zhlédnout zámecké porcelánové servery a sklo či sady porcelánových kořenek. Vánoční atmosféru jistě umocní i předměty ze zámecké kuchyně v podobě nejrůznějších forem na pečení, formiček, vykrajovátek a kuchyňského náčiní našich předků používaného při přípravě štědrovního pokrmu.

Na vánoční výstavě ale nebude chybět ani tzv. Zbořilův betlém. Název získal po svém tvůrci, lidovém řezbáři Bedřichu Zbořilovi z Černých Bud u Sázavy. Betlém byl vytvořen na objednávku přerovského muzea v letech 1997–2009 a tvoří jej 130 figur 30 cm vysokých, vyřezáva-

ných z lipového dřeva. Při tvorbě přerovského betlému Bedřich Zbořil nezůstal pouze u tradičních figur ztvárňujících betlémský příběh, ale vyřezal postavy znázorňující řadu dnes již zapomenutých řemesel či výjevy ze všedního života venkovanů.

Slavnostní atmosféru výstavy navodí rovněž vánoční stromky, které budou tradičně nazdobeny originálními českými skleněnými baňkami z výrobního družstva Slezská tvorba Opava.

V rámci doprovodného programu k výstavě, která potrvá od 2. prosince 2025 do 11. ledna 2026, bude pro veřejnost připraveno také malování baněk, a to ve dnech 6. a 7. prosince od 9.00 do 16.30 hodin.

Od hor dýchá zima mrazivá

Těsně před uzavěrkou tohoto čísla se nám podařilo získat do podsbírký „učební pomůcky“ další prvorepublikový dřevěný školní penál s krásným malovaným obrázkem.

Lubomír Vyňuchal

I když v posledních letech se na Přerovsku žádné extrémní přívally sněhu nevyskytly, věříme, že tento kousek s motivem zimní krajiny a zapadaným vodním mlýnem ve Vás vyvolá vánoční náladu. Navíc za nastávajících dlouhých večerů můžete bilancovat a vzpomínat, co všechno se za ten rok semlelo. Ten obrázek sice není žádný „Lada“, ale po jeho spatření se vám může vybavit taktéž nějaká zimní říkanka či básnička. Já jsem si třeba vzpomněl na Josefa Václava

Sládka a jeho vystižení předvánoční nálady v básni „Vlaštovky“ z roku 1907. Přidáme alespoň její úryvek, no, posuďte sami:

*Obilí se mlátí ve stodole,
jablka snešena pod střechu,
brzo sníh pokryje sad i pole,
luh i les se chystá k oddechu.*

*Veselé však budou naše
chatky,
až kolem sněhu navane,
u kamen zavrčí kolovrátky,
zabělá se peří nadrané.*

*Usmívat se bude hospodyně,
s pece budou zpívat jablíčka,
dětem o Karkulce, Meluzině
vypravovat bude babička.*

*Otevrou se dvěře, s košatinou
Mikuláš přinese ovoce,
potom přijde Lucka
s hrachovinou,
co mžik tu budou vánoce.*

**Krásné a pohodové
vánoční svátky Vám přejí
Vaši muzejníci!**

KALENDÁRIUM MUZEA

15. 10. Tvořivá středa v muzeu: Krajina ve vrstvách.

Tvorba kartónového diorámu inspirovaného dílem Rudolfa Uherka. Výtvarná dílna pro rodiče s dětmi. Vševedárna přerovského zámku, od 15.00 do 17.00 (poslední vstup možný v 16.30). Vstupné 40 Kč/osoba.

20. 10. Den stromů – prohlídka parku Michalov.

Prohlídka parku s průvodcem. Sraz v 16.00 hodin u restaurace Michalov. Zdarma.

22. 10. Mladý zahrádkář 2025.

Okresní kolo vědomostní soutěže pro přihlášené děti základních škol. Od 9.00 hodin v budově ORNIS.

23.10. Věda malebná – komentovaná prohlídka

výstavy s autorkou Lenkou Harmáčkovou. Od 17.00 hod v budově ORNIS. Vstupné 40 Kč.

5. 11. Tvořivá dílna v muzeu: Sbal si kufr!

Zdobení lepenkových kufříků od firmy Kazeto. Výtvarná dílna pro malé i velké. Vševedárna přerovského zámku, od 15.00 do 17.00 (poslední vstup možný v 16.30). Vstupné 150 Kč (kufřík v ceně). Do vyprodání zásob, kapacita dílny je omezena! Doporučujeme rezervaci na tel.: 581 250 531.

11. a 12. 11. Swap zimního oblečení.

Výměnný bazárek. Přineste na akci nepoužívané, zachovalé oblečení a odneste si jiné! Oblečení bude možné donést předem do budovy ORNIS od 4. 11. 2025. Od 9.00 do 17.00 hodin v budově ORNIS. Vstupné 40 Kč, oblečení zdarma.

12. 11. Tvořivá dílna v muzeu: Sbal si kufr!

Zdobení lepenkových kufříků od firmy Kazeto. Výtvarná dílna pro malé i velké. Vševedárna přerovského zámku, od 15.00 do 17.00 (poslední vstup možný v 16.30). Vstupné 150 Kč (kufřík v ceně). Do vyprodání zásob, kapacita dílny je omezena! Doporučujeme rezervaci na tel.: 581 250 531.

18. 11. Přednáška k výstavě „S kufrem na cestách“.

Návštěvníci se dozví víc o historii přerovského podniku KAZETO i osobnosti Karla Zejdy. Přednášející bude kurátor výstavy Mgr. Petr Sehnálek od 17.00 hodin. Vstupné v rámci výstavy 80/40 Kč.

19. 11. Tvořivá středa v muzeu: Komenského labyrinty.

Experimentální umělecká grafika inspirovaná starými tisky na motivy labyrintů. Výtvarná dílna pro rodiče s dětmi. Vševedárna přerovského zámku, od 15.00 do 17.00 (poslední vstup možný v 16.30). Vstupné 40 Kč/osoba.

20. 11. Severozápadem USA za medvědy a indiány.

Přednáška cestovatele Jana Husáka. Od 17.00 hodin v budově ORNIS. Vstupné 40 Kč.

6. a 7. 12. Malování baněk pro veřejnost.

Výtvarný workshop pro celou rodinu – malování skleněných baněk od výrobního družstva Slezská tvorba. Sobota i neděle od 9.00 do 16.30 hodin (poslední vstup možný v 16.00), Horní náměstí 1, Přerov. Vstupné 90 Kč (v ceně je 1 ks baňky a vstup na výstavu). Do vyprodání zásob, kapacita dílny je omezena! Doporučujeme rezervaci na tel.: 581 250 531.

9. 12. Ptačí krmítko. Výroba dřevěného krmítka.

Přihlášky zasílejte na ornis@prerovmuzeum.cz nebo 581 219 910. Od 16.30 hodin v budově ORNIS. Vstupné 200 Kč za krmítko, pouze 1 kus pro přihlášenou rodinu nebo jednotlivce.

11. 12. Vánoční setkání ornitologů.

Od 17.00 v budově ORNIS, vstup zdarma.

20. 12. Vánoční strom pro ptactvo – výroba krmení

pro ptáky a zdobení vánočního ptačího stromu. Přineste ptákům něco do krmítka a potkejte přátele. Svařené víno pro dospělé a sladkosti pro děti, folkové vánoční zpívání s Petrem Vyňuchalem od 17.00 hodin. Od 14.00 do 18.00 hodin v budově ORNIS. Jednotné vstupné 40 Kč.

21. 12. Svátek světla. Oslava světla při zimním slunovratu.

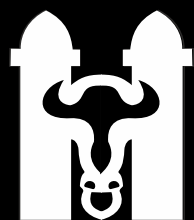
Přineste si lodičky ze skořápek ořechů a pusťte je po řece. Od 17.00 hodin, molo u loděnice.

**Změna programu vyhrazena.
Aktuality a dění v muzeu sledujte
na našich webových stránkách
www.prerovmuzeum.cz
www.ornis.cz
www.helfstyn.cz
a na Facebooku, Instagramu a X.**

KULTURA PŘEROVA

říjen–prosinec 2025

Netradiční připomínka přerovských rodáků

Stěna u přerovského Domova Alzheimer na třídě 17. listopadu letos v srpnu ožila čtyřmi portréty slavných přerovských rodáků: Jiřiny Haukové (1919–2005), Oldřicha Mikuláška (1910–1985), Josefa Kainara (1917–1971) a Pavla Nováka (1944–2009).

Obličeje doplnily konkrétní budovy úzce spojené s těmito osobnostmi a také krátké úryvky básní či v případě Pavla Nováka textu písně. Nechybí ani jejich přenesené podpisy, včetně autogramu otce myšlenky a navrhovatele tohoto projektu, letos na jaře bohužel předčasně zesnulého přerovského patriota Václava Havlíka (1988–2025). Dílo, financované z participativního rozpočtu města Přerov, vytvořil známý street artový výtvarník Michal „ProroK“ Filák. Jeho práci jsem měl možnost téměř denně sledovat, stejně jako celá řada dalších Přerovanů, navíc díky tomu vznikl celý soubor dokumentačních fotografií, jak celé dílo postupně vznikalo. Výsledek sice můžete vidět na připojených fotografiích, ovšem samozřejmě není od věci udělat si na toto místo rovněž malou procházku. Nebudete litovat!

Sám autor už si něco podobného vyzkoušel například v červnu roku 2023 ve Zlíně, kde se rovněž jednalo o zadání od místní

radnice. Galerie v podjezdu na Dlouhé ulici, poblíž kulturní hospůdky „Zelenáčova šopa“, představuje nadživotní portréty 14 známých osobností spojovaných se Zlínem (např. Tomáš a J. A. Baťa, E. Zátopek, K. Zeman, O. Wichterle či M. Zikmund a J. Hanzelka), přičemž jako jediná žena je zde zastoupena režisérka a animátorka Hermína Týrlová. Na závěr jen dodám, že samotnou street artovou stěnu přiblížil 26. září happening za účasti

primátora města a dalších zástupců radnice. Promluvila zde mj. také Marie Sehnálková, přítelkyně Václava Havlíka, která jeho představu pomohla dotáhnout až do finále. Nechybělo ani malé občerstvení, hudební produkce či přednes veršů. Každý účastník si také mohl zdarma vyzvednout malou magnetku s obrázkem Pavla Nováka. Jen plánovaná účast autora nakonec nevyšla, neboť měl daleko důležitější povinnosti a důvod k oslavě – právě totiž přivítal přírůstek do rodiny.

Václavu Havlíkovi, který byl znám především jako moderátor městských akcí a tvůrce propagačních videí, bude 28. října v Městském domě udělena in memoriam Cena města Přerova, Medaile J. A. Komenského

Lubomír Vyňuchal

KNIHOVNA JE ZDE PRO VÁS

22. 10. Výživa pro novorozence a děti do 3 let. Přednáška Jaroslavy Smolkové v rámci projektu Bookstart – S knížkou do života, půjčovna pro děti, Palackého 1, od 9.00 hod. (nutná rezervace).

22. 10. Zdraví je v naší hlavě. Přednáška Jarmily Mandžukové, Klub Tepló Přerov, Horní nám. 9, od 17.00 hod. (nutná rezervace místa)

23. 10. Bankovníctví v mobilu. Přednáška pro seniory pořádaná ve spolupráci se SeniorOn, učebna MěK v Přerově, Žerotínovo nám. 36, od 10.00 (nutná rezervace místa).

29. 10. Tajemná Barma. Cestovatelská přednáška s Pavlou Bičíkovou, Ministerstvo zemědělství ČR v Přerově, Wurmova 2, od 17.00.

30. 10. – 27. 11. Základy ovládní PC. Kurz pro seniory, učebna MěK v Přerově, Žerotínovo nám. 36, každý čtvrtek od 10.00 do 11.30 (jen pro předem přihlášené).

11. 11. Malování herních miniatur. Workshop s Kristýnou Poláchovou, učebna MěK v Přerově, Žerotínovo nám. 36, od 16.30 hod. (jen pro předem přihlášené).

13. 11. – 14. 11. Prodej vyřazených knih a časopisů, suterén MěK v Přerově, Žerotínovo nám. 36, od 8.00 do 17.00.

18. 11. Náboženská proměna v pobělohorském období očima současníků. Přednáška Radmily Prchal Pavlíčkové, učebna MěK v Přerově, Žerotínovo nám. 36, od 17.00 (nutná rezervace místa).

26. 11. Srí Lanka. Cestovatelská přednáška s Alenou a Jiřím Márovými, Ministerstvo zemědělství ČR v Přerově, Wurmova 2, od 17.00.

3. 12. Přepište dějiny. Nahrávání podcastu Martina Gromana a Michala Stehlíka, Klub Tepló Přerov, Horní nám. 9, od 17.00 (nutná rezervace místa).

4. 12. Cestování s chytrým zařízením. Přednáška pro seniory pořádaná ve spolupráci se SeniorOn, učebna MěK v Přerově, Žerotínovo nám. 36, od 10.00 (nutná rezervace místa).

10. 12. Pohádka „Medvěd nechce jít spát“ s interaktivním čtením a zábavnými aktivitami. Program pro rodiče s dětmi od 2 do 4 let v rámci projektu Bookstart – S knížkou do života, půjčovna pro děti, Palackého 1, od 9.00 (nutná rezervace).

11. 12. – 12. 12. Prodej vyřazených knih a časopisů, suterén MěK v Přerově, Žerotínovo nám. 36, od 8.00 do 17.00 (nutná rezervace).

Více na www.knihovnaprerov.cz

31. ŘÍJNA 2025
**TÝDEN
TURISTICKÝCH
INFORMAČNÍCH
CENTER**

Přerov a okolí
na každý den pro Vás máme
dostupnou turistickou informační centrum ČR
a turistická informační centrum

PŘEROV

V úterý
Čtvrtek 30. října
Těšit se můžete na
kvízy, skládání
puzzle, drobný dárek

ATIC
Turistické informační centrum

Facebook: knihovna.prerov
www.aticz.cz

Turistické informační centrum
PŘEROV KROK NA VAŠICH CESTÁCH

Týden Turistických informačních center

Ve čtvrtek 30. října se Městské informační centrum Přerov zapojí do celorepublikové akce Týden turistických informačních center. Přijďte se podívat na naši činnost, při návštěvě a zodpovězení kvízu o Přerově návštěvníci obdrží drobný dárek. Těšíme se na Vaši návštěvu.

Chcete informovat o svých aktivitách na stránkách Kultury Přerova? Zasilejte své příspěvky na adresu sehnalkova@prerovmuzeum.cz a v případě volné kapacity čísla vám je rádi bezplatně zveřejníme.

HALLOWEEN v kině Hvězda

... A NĚCO PRO RODINY

1. a 2. 11. 13.30 – 14.30 **Halloweenské tvoření se Stříhorukým Edwardem.** Zdarma s platnou vstupenkou na některý z filmů v rámci halloweenského víkendu.

1. listopadu 2025

14.30 **Noc v zoo, Zombíci na útěku**, animovaný, komedie, horor, 160,- (sleva 20 korun pro ty, kteří přijdou v halloweensském kostýmu).

16.15 **Stříhoruký Edward**, drama, fantasy, 100,- (sleva 20 korun pro ty, kteří přijdou v halloweensském kostýmu).

18.15 **Stvůry**, krimi, thriller, 15+ 160,-

20.00 **Dracula: Příběh lásky**, horor, fantasy, romantický, 15+ 160,-

2. listopadu 2025

14.30 **Noc v zoo, Zombíci na útěku**, animovaný, komedie, horor, 160,- (sleva 20 korun pro ty, kteří přijdou v halloweensském kostýmu).

16.15 **Strašidelný dům**, 100,- (sleva 20 korun pro ty, kteří přijdou v halloweensském kostýmu).

18.30 **Boží úlet, akční**, komedie, fantasy, 12+ 160,-

20.15 **Dracula: Příběh lásky**, horor, fantasy, romantický, 15+ 160,-

Zdraví je v naší hlavě

Naše zdraví je z velké míry ovlivněno životním stylem, dědičností a životním prostředím. Kromě těchto faktorů však existuje i velmi úzký vztah mezi zdravím a emocionálním stavem člověka. Dlouhodobý stres, život pod tlakem nebo negativní emoce, to vše se odráží na našem zdravotním stavu. Uvádí se, že až osmdesát procent nemocí ovlivňuje naše psychika. Často postačí změna postoje k tomu, aby člověk pocítil znatelnou úlevu i na fyzické úrovni. Říjnová přednáška Jarmily Mandžukové, oblíbené autorky řady knih z oblasti zdravého životního stylu, alternativních metod léčby nebo osobního rozvoje, by měla posluchačům dát odpověď na to, zda platí obligátní rčení, že vše je v hlavě, odkrýt souvislosti mezi tělem a psychikou a poukázat na psychické pozadí řady tělesných onemocnění. Přednáška se uskuteční ve středu 22. října 2025 od 17 hodin ve velkém sále Klubu Teplo Přerov na Horním nám. 9. Na přednášku se předem přihlaste osobně v knihovně, na telefonu 581 334 069, případně na e-mailu propagace@knihovnaprerov.cz

Podzim v Hrubé Kotelně

Jazz, workshop, divadlo, ale i vánoční koncert

Dagmar Vobecká

Podzimní měsíce přinesou do Hrubé Kotelny nabitý program, ve kterém si své najdou milovníci hudby, divadla, besed i tvořivých dílen.

Čtvrtek 16. října – koncert E Con-verso (19:00)

Jazzová formace, která vznikla už v roce 2011 na Konzervatoři Jaroslava Ježka a dodnes hraje ve stejné sestavě: Michal Wróblewski – saxofon, Jan Pisklák – kytara, Vladimír Mícenko – kontrabas, Jan Chalupa – bicí. Jejich hudba propojuje vlivy newyorské downtown scény, avantgardního jazzu, progresivního rocku i volné improvizace. Každý koncert je originální a překvapivý.

Čtvrtek 30. října – koncert Vilém Spilka Quartet: SAKOBI (19:00)

Projekt spoluhráčů Vilém Spilka Quartet. V kapele hrají Radek Zapadlo na SAXofon, Vilém Spilka na KONtrabas a Martin Kleibl na BÍcí. Trio na koncertě zahraje mimo jiné i repertoár ze své první desky, vydané v Bivak Records. Album se nese v duchu japonských reálií, stylově je více méně nezařaditelné, čerpá jak z tradic jazzu a dalších afroamerických stylů, tak i z moravského folklóru. SAKOBI je unikátní projekt nejen svým repertoárem – spojení saxofonu, kontrabasu a bicích je na české scéně ojedinělé.

Čtvrtek 13. listopadu – autorské čtení Květoň Zahájský (18:00)

Večer s humornými fejetony, které inspirují a baví. Hudebním doprovodem zajistí písničkářka Ashena (Pavla Ashenbrennerová), jejíž autorská tvorba je protkaná něžnou poetikou života. Květoň Zahájský (vlastním jménem Stanislav Švec) píše krátké humorné

povídky a fejetony. Od roku 2008 publikuje na literárním webu Písmák, přispívá do časopisů, věstníků a sborníků. V knihkupectvích prozatím najdete dvě jeho knihy: Tajemné kosočtverce v obilí s vlastními ilustracemi a Balijské cestoviny s vlastními fotografiemi.

Středa 19. listopadu – workshop: Zimní akvarel a vánoční přání (17:00)

Tvořivý podvečer, na kterém si vyzkoušíte akvarelovou techniku a vytvoříte originální přání či jmenovky na dárky. Workshop je vhodný pro začátečníky i mírně pokročilé.

Čtvrtek 20. listopadu (dle zájmu i 21. listopadu) – workshop: Cukrářský kurz s Yvonou (17:00)

Brněnská cukrářka Yvona Procházková předvede triky a tipy pro snadné vánoční pečení. Součástí je ochutnávka i malá krabička se vzorky cukroví.

Úterý 26. listopadu – workshop: Zdobení lžiček práškovým smalttem (16:00)

Originální dárek nebo radost pro sebe – naučíte se dekorovat nerezové lžičky smaltovacími prášky. Workshop je vhodný i pro děti.

Čtvrtek 27. listopadu – divadelní hra Cikánský boxer (19:00)

Příběh o přátelství, které bylo v Třetí říši zakázané... Monodrama Rike Reinigera v podání Filipa Tellera. Silný příběh romského boxera Johanna „Rukeliho“ Trollmana. V roce 1933 se stal mistrem Německa v polotěžké váze, titul mu byl ale kvůli původu odebrán. Během posledního zápasu vstoupil do ringu jako karikatura „árijského“ boxera, s blond vlasy a napudrovaným obličejem. V roce 1944 byl zavražděn v koncentračním táboře.

Čtvrtek 11. prosince – koncert Barbara Maria Willi (19:00)

Adventní hudební zážitek na koncertu „Cembalo a čokoláda“ přinese vystoupení světově uznávané interpretky staré hudby, cembalistky a hráčky na kladívkový klavír, významné pedagožky a čerstvě zvolené rektorky Janáčkovy akademie múzických umění v Brně.

Přepište dějiny zamíří i do Přerova!

Oblíbený historický podcast Martina Gromana a Michala Stehlíka Přepište dějiny, který zvítězil v soutěži Podcast roku 2020 v kategorii Objev roku, zamíří v prosinci také za přerovskými diváky a posluchači. Během živého natáčení se autoři úspěšného podcastu, který můžete znát také v již čtyřdílné knižní podobě, zaměří na dějiny Přerova. V centru pozornosti budou stát dějiny 20. století, především role Přerova jako významné dopravní tepny, ale i osudy místa během protekto-

propagace@knihovnaprerov.cz

Podzimní koncerty Klubu Dlažka

- 1. 11. ŠEDIVÁCI TRÍTUCTOVÍ!** Oslava tří tuctů let přerovské tramské a country kapely. Akce k poslechu i tanci, stolová úprava, bohaté občerstvení.
- 6. 11. LUBOŠ POSPÍŠIL a 5P.** Oslava 75. narozenin legendárního muzikanta, který své dětství prožíval v Přerově.
- 7. 11. – MICHAL PAVLÍČEK + trio.** Jeden z nejlepších českých kytaristů, který počtem vydaných autorských nosičů již překonal svůj věk, držitel ceny Anděl (Síně slávy), Českého lva (2024, za hudbu k filmu „Tancuj Matyldo“), opět v Přerově.
- 13. 11. The Swamp Orchestra** (mezinárodní bluesové trio: Stef Rosen /IT, kytara, zpěv/, Roger G. Wade /UK, fukací harmonika/, Micha Maas /DE, bicí/)
- 14. 11. ETC s Olinem Nejezchlebou**
- 15. 11. Miloš Dodo Doležal + Doro Warlock Tribute**
- 18. 11. Jak se loví gorila** (dětské písně Petra Skoumala v podání V. Šujana a Z. Petržely)
- 19. 11. Eve Quartet** (dámské smyčcové kvarteto)
- 20. 11. Laura a její tygři**
- 21. 11. Rudy Linka (One man show)**
- 27. 11. Emotikony** (básně a zhudebněná poezie)
- 28. 11. Ta Hakuna + Someday orchestra**

LUBOŠ POSPÍŠIL a 5P

6. listopadu 2025 si můžeme od 19.30 pořádně užít v rámci koncertů klubu Dlažka symbolickou oslavu 75. narozenin legendárního muzikanta Luboše Pospíšila. Muzikanta který své dětství prožíval v Přerově. Aktuální šňůra „75“ nabízí průřez celou jeho kariérou – publikum se dočká osvědčených songů ze zlaté éry (Jekyll a Hyde, Soukromá cesta do nikam...), ale i novodobých hitů (Vznikla zem, Tak navštív bar...) a ukázek z novinky Poesis Beat.

**Všechny koncerty klubu Dlažka probíhají
v Klubu Teplo na Horním náměstí.
Více informací: www.dlazka.cz**

ROZSVIŤ PŘEROV!

Rozsviťme naše město – ať září jako nikdy předtím.

Přerovský spolek Aktivitka z.s. v letošním roce přichází s projektem „ROZSVIŤ PŘEROV“, jehož cílem je podpořit vánoční atmosféru města, motivovat obyvatele Přerova k aktivnímu pohybu a zároveň propojit generace, skupiny i jednotlivce.

Městské organizace, významné subjekty, spolky, ale třeba také místní podnikatelé se spojí, aby se Přerov v průběhu prosince proměnil na zářící adventní kalendář. Jak to bude fungovat? Od 1. do 24 prosince 2025 se každý den rozsvítí číslo v okně – pokaždé však na jiném místě.

Aby lidé zbytečně nebloudili ulicemi, každé ráno se na webu www.rozsvitprerov.cz objeví indicie, která napoví, v které části Přerova se číslo adventního kalendáře rozzáří. Úkolem veřejnosti je tedy místo rozkrýt, vydat se k němu na procházku a s místem se třeba vyfotit.

Na webu bude také připravena slepá mapa města, na které budou nejprve všechna čísla skrytá. Jakmile se správné místo odhalí, na mapě se daná pozice rozsvítí a ukáže se číslo dne – tím

společně rozsvítíme Přerov. Dané okno se rozsvítí vždy v 16 hodin a zářit bude minimálně dvě hodiny; na místě pak navíc zazní alespoň 2x melodie, která byla vytvořena speciálně pro tento projekt.

Na některých místech navíc bude připraveno překvapení – dle fantazie a možností zapojeného subjektu. Veřejnost se tedy může těšit například na zpívání koled, setkání u svačinky, výtvarné dílničky, ochutnávku cukroví a další příjemné zážitky. Dojmy a snímky z jednotlivých míst pak lidé s námi mohou sdílet na sociálních sítích.

Mezi zapojené subjekty patří i Muzeum Komenského v Přerově a společně s ostatními organizátory tak doufáme, že stojíme u vzniku nové tradice v Přerově.

Se srdečným pozdravem,
Aktivitka z.s.
Iveta Adamová, Petra Vejrostová
(Text pro Zpravodaj MKP upravila
Jana Trtíková.)

PSALO SE PŘED STO LETY

Když se hrají karty. J. Majerovi vrch. ofic. st. drah, odcizil neznámý pachatel v hotelu Moravii v Přerově zimník a čepici v ceně 300 Kč. Majer hrál karty a když vstal od hry byl zimník pryč.

Obzor, sobota 3. října 1925

Kolik je v Přerově motorových vozidel. Zájem o automobil a motocykl možno sledovati i v Přerově na rapidním vzestupu počtu nových vozů nedávno bylo v Přerově motorových vozidel něco přes 50, dnes je již 93 a to 50 automobilů a 43 motocyklů.

Obzor, neděle 4. října 1925

Nové kino v Přerově. V nejbližších dnech zahájí v sále Dělnického domu na Šířavě v Přerově činnost kino okresní péče o mládež nazvané Bio Hvězda

Obzor, úterý 6. října 1925

První sníh na Přerovsku. Ve čtvrtek odpoledne padal na Přerovsku poprvé sníh. Na teplé zemi sice ihned tál, přece však byl první. Trochu brzo...

Obzor, pátek 16. října 1925

Smrt pod koly vlaku. Při posunování vozu na nádraží v Brodku u Přerova událo se politování hodné neštěstí. Železniční zřízenec Fr. Nezhyba zachycen byl při posunování koly pohybujícího se vozu tak, že mu byla hlava přímo uříznuta od trupu. Po nešťastníkově zůstává vdova z několika nezaopatřenými dětmi.

Obzor, pátek 16. října 1925

Bio Hvězda, podnik Okresní péče o mládež v Přerově, v sále Dělnického domu na Šířavě. V sobotu 17. října o 6. a 8. hod. večer, v neděli 18. října o 6. a 8. hod., v pondělí 19. října o 8. hod. večer. Tíbetští bohové, úchvatné drama věcí nad pozemských o 5 dílech. V hlavních úlohách: Paul Wegener a Asta Nielsenová. Vstupné: 2, 3, 4, 5 Kč. Předprodej v trafice v pasáži. Mládeži do 16 let nepřístupno. V neděli o 2. hodině odpoledne představení pro děti: Papánek nezdrara.

Obzor, sobota 17. října 1925

Riziko práce. Jak jsme již oznámili, zaspán byl při provádění kanalizace na Svěpomoci v Přerově dělník Hruža z Újezda. Podle našich informací neneše na nehodu žádný vinu, neboť výkop 120 cm hluboký nebyl pažen jen proto, že se dál ve tvrdé jílovité půdě, při níž není nebezpečí sesutí. Náhodou však přišlo se při kopání do blízkosti druhého kanálu a tak slabá vrstva mezi nimi se sesula. Tyto okolnosti uvádíme proto, že se vyskytly hlasy, že nehoda byla zaviněna neopatrností políra.

Obzor, čtvrtek 22. října 1925

Podvodný kněz. Ke kazateli baptistického vyznání v Kateřinicích přišel nedávno člověk oblečený jako mnich a žádal povolení, aby směl spolupůsobiti při konání pobožnosti. Představil se mu jako kněz Ant. Tšpon z Přerova. Kazatel jeho přání vyhověl, podvodník také skutečně u něho několik dní zůstal a pak zmizel i s různými částmi oděvu, jež odcizil kazateli. Má si za to, že podvodník je totožný se Tšponem, který, ač laik, konal v Předmostí u Přerova bohoslužby, chodil na pohřby, zpovídal atd.

Obzor, čtvrtek 22. října 1925

Jak se v Přerově čte. V měsíci říjnu půjčovalo se celkem 26 dní s 79 půjčovními hodinami. Masarykova knihovna navštívena byla celkem 3125 čtenáři, z čehož bylo 1478 mužů, 1227 žen a 421 osob mládeže. Knih bylo půjčeno 6876, z toho zábavných 5360, poučných 423 a knih pro mládež 1053 svazků. Hudebnin celkem 40. Upomínek bylo posláno 201 a zamluvené knihy byly oznámeny 13 čtenářů. Od počátku roku půjčeno bylo 61035 svazků knih. Za nové členy přihlásilo se 46 osob.

Obzor, čtvrtek 5. listopadu 1925

Nevděčná nocležnice. Dělnice A. Stružková v Nových Dvorech u Přerova vzala ze soucitu v těchto dnech neznámou ženštinu, která se vydávala za zprostředkovatelku služeb a práce, na nocleh. Ráno však byla nepříjemně překvapená. Cizí nocležnice jí odcizila dva šátky na hlavu a zmizela.

Obzor, čtvrtek 5. listopadu 1925

Toto ještě nebylo. Ve vlaku Přerov–Brno vsadil se továrník J. Cápek z Říčan s neznámým mužem o 1000 Kč, že mu neznámý neodcizí, aniž by byl pozorován, zlaté hodinky, jež měl v kapse ve vestě. Neznámý však sázku vyhrál. Mezi Chropyní a Výškovem zmizel i s hodinkami v ceně 6000 Kč. O výhru 1000 Kč se dosud nepřihlásil. Je hledám četnictvem.

Obzor, středa 18. listopadu 1925

O nové lázně v Přerově. V některých časopisech uveřejněna byla zpráva, jakoby v Přerově měly být zřízeny nové lázně. Jak jsme se informovali, je tato zpráva pouhou smyšlenkou. V Přerově lázně jsou, tým se lidé vyhýbají a dva podniky by rozhodně existovat nemohly.

Obzor, pátek 27. listopadu 1925

PSALO SE PŘED STO LETY

Napil se jak zákon káže. Al. Ř., obchodník koňmi jel nakupovat do Velkého Újezda různé drobnosti pro dceru. Když vše vyřídil, nechal koně s bryčkou stát ti před hostincem a vesele si popíjel. Koně se zdálo čekání dlouhým, a tak dal se i s bryčkou na cestu k Lipníku. Majitel jej dostihl až ve městě, kde na zlost se znovu opil. Cestou domů, bylo to večer, vypadl z bryčky a kůň, když zpozoroval, že jede bez pána, se obrátil a jel do Lipníka, kde zastavil před každou hospodou, kde jeho pán pil. Četnictvo koně zadrželo a předalo až ráno obchodníkovi.

Obzor, úterý 1. prosince 1925

Nevděčný čeledín. Rolník Jan Horák z Dluhonic přijmul do služeb v těchto dnech neznámého mladíka, který již druhého dne se hospodáři pěkně odměnil. Za jeho nepřítomnosti odcizil ve stavení různé věci v ceně asi 500 Kč. Nedlouho po krádeži viděn byl v Přerově. Policie zahájila po něm pátrání.

Obzor, středa 2. prosince 1925

Milostný román 60letého. Č. D. píše: V hanácké dědině Buku u Přerova odehrál se v těchto dnech zajímavý milostný román. Bohatý a vážený rolník Š. poslal v těchto dnech svou manželku pod jakousi záminkou k sestře do Přerova. Zatímco tato dlela v Přerově, vyzvedl Š. asi 100 000 Kč, naložil nábytek na vůz a ujel z Buku se služebnou svého souseda. Š. Je přes 60 roků star, služka, s kterou udržoval za zády své choti milostný poměr, je mladá. Kam milenci odjeli, není dosud známo. Případ vzbudil v celém kraji pochopitelnou srdečnost.

Obzor, středa 2. prosince 1925

Vánoční strom Okresní péče o mládež v Přerově postaven bude opět jako roku minulého na Masarykově náměstí. Strom odevzdán bude veřejnosti slavnostním zahájením 20. prosince o 10. hod. ráno pod protektorátem městské rady.

Obzor, úterý 15. prosince 1925

Prerovští lyžaři v horách. V neděli ve 13. prosince odjelo z Přerova celkem asi 70 lyžařů. Výletu a kursu na Hostýně se jich zúčastnilo 50, dosáhl tedy výlet na Hostýn rekordního čísla. Pak byli lyžaři na Radhošti a na Smrku. Všude byli spokojeni, protože pobyt na horách byl velmi příjemný. Na Hostýně bylo sněhu dostatek, takže účastníci kursu se tam mohli naučiti dobře začátkům lyžařského umění. Třebas však počet přátel nejkrásnějšího sportu stoupá, přece jenom myslíme, že mnoho ještě je těch, kteří by mohli se mu věnovati. Doufáme, že krásná zima přispěje k tomu, aby se sport lyžecký rozšířil do všech vrstev našeho obyvatelstva, jak by pro svoji krásu a blahodárný vliv na zdraví zasluhoval. Úraz se nepříhodil žádný, jest zřejmé, že zprávy, které se šíří o množství úrazu na lyžích jsou vymyšleny a přehnány.

Obzor, úterý 15. prosince 1925

U příležitosti vánočních svátků daruje P. Jos. Fimbinger, pekař v Přerově, Čechova 14, místním chudým 100 bochníků chleba. Chléb možno si vyzvednout ti na poukaz obecního úřadu na Štědrý den v obchodě p. Fimbingra.

Obzor, úterý 22. prosince 1925

Dosavadní dary pod Vánočním stromem republiky v Přerově. V neděli 24. prosince vybráno z pokladničky pod stromem 67829 Kč. Na policejní strážnici odevzdal jako první dar krabici cukrovinek cukrář Jindřich Kadlec. Dále darovali: obchodníci pí. H. Blechová 9 párů domácí obuvi a 3 pletené dětské čepičky, firma Vašický a Janda darovala krabici pleteného zboží (svetry, čepice, atd.) Okresní péče o mládež vyslovuje dárcům jménem potřebných dětí srdečný dík.

Obzor, středa 23. prosince 1925

Dřevěná lávka přes Bečvu byla v těchto dnech již rozmontována a bude znovu postavena až na jaře.

Obzor, čtvrtek 24. prosince 1925

Pro lesní pych zatčen byl četnicem dělník K. Fojtek ze Cvrčovic. Odcizil v lese asi půl m tvrdého dřeva z hranice a při odvážení byl přistižen hajným. Je jistým, že to neudělal poprvé.

Obzor, čtvrtek 24. prosince 1925

Když má člověk štěpánskou náladu. J. Hrňa z Hovězí navštívil letos štěpánskou zábavu v Dělnickém domě v Přerově, kde jsa již v hodně růžové náladě, počal tropiti rámus a výtržnost. Ujala se jej policie a dopravila na mol opilého do vazby.

Obzor, úterý 29. prosince 1925

Pokus vloupání. K čalouníku Bílkovi na Komenského třídě v Přerově pokusil se v těchto dnech v noci vloupati neznámý pachatel. Počas páčením výkladní skříně. Byl však pozdními chodci vyplašen, takže uprchl.

Obzor, úterý 29. prosince 1925

AUTOSTŘÍKAČKA DAREM PRO HASIČE

V roce 1924 byl zásadním způsobem modernizován „arzenál“ přerovského sboru dobrovolných hasičů, který letos slaví již 150 let existence a služby občanům. Onoho roku zakoupila městská rada od specializované továrny R. A. Smekal z Prahy-Smíchova automobilní stříkačku, jež byla sboru slavnostně předána v neděli 7. září 1924 na Masarykově náměstí. Slavnostní událost byla fotograficky zachycena právě v době, kdy ke shromážděným občanům, obklopujícím nové vozidlo, promlouval starosta Karel Bořecký (zcela dole vpravo). Odpoledne hasiči předvedli svou novou stříkačku při veřejném cvičení na náměstí a slavnost byla zakončena Benátskou nocí na městském rybníce, k níž ostatně zve tabule viditelná v levé horní části fotografie.

Mariánská kasule z Tovačova

Kamil Lukeš

K významným sbírkovým předmětům z kategorie oděvů a textilu uloženém v Muzeu Komenského v Přerově patří tato nádherná renesanční mariánská kasule.

Používání výjimečných oděvů k bohoslužebným obřadům, odlišných od oděvů běžných, je doloženo již ve starověku. Móda a vkus se v celé historii často proměňovaly, dříve určitě pozvolněji než dnes, ale přesto se světský oděv pod vlivem módy vždy měnil. V tomto ohledu byl vývoj liturgických oděvů velmi konzervativní a držel si svůj tradiční ráz. Proto se zachovalo do dnešní doby obdivuhodně velké množství bohoslužebných rouch na rozdíl od světského oděvu.

Prezentovaná, tzv. mariánská kasule, pochází z majetku zámecké kaple v Tovačově. V zadní – dorzální části je dodatečně opatřena letopočtem 1626 a erbem Salmů, kteří stavbu zámecké kaple roku 1679 dokončili a vybavili liturgickým textilem.

Mariánská kasule s tkaným renesančním vegetativním dekorem na tmavě modrém hedvábném damašku benátského původu z doby kolem poloviny 15. století byla patrně v první třetině 17. století druhotně opatřena kolínskými bortami (tkané pruhy o šířce 15 cm) s výšivkou v podobě stromu poznání, věnci a latinskými nápisy vyšívanými gotickou frakturou.

Podle analogie s kasulí císaře Bedřicha III. z kostela v Tököle (Budapešť, Národní muzeum), jež je datována do roku 1448, je možno vznik tovačovské kasule vročit do 60.–70. let 15. století a za místo vzniku pokládat Moravu. Datačně jí blízká je rovněž tovačovská kasule s reliéfní výšivkou „Ukřižování.“

Obě kněžská roucha patří k typickým ukázkám uměleckého řemesla renesanční doby.

MORAVOSTAV, „DIVIZE“ NEBO ARMÁDNÍ DŮM ?

Na rohu Čechovy a Wurmovy ulice stojí již 70 let dům, jenž měl původně sloužit jako sídlo vedení národního podniku Moravostav, dosud sídlícího v areálu bývalého cukrovaru v prostoru mezi Kojetínskou ulicí a Malými Novosady (tj. původní areál znárodněné firmy Ing. Beneše).

V listopadu 1954 začaly v místech za křižovatkou ulic Čechova, Wurmova a Sušilova směrem k tzv. orelskému stadionu výkopové práce a v průběhu roku 1955 vyrostl třípatrový objekt vyzdobený prvky socialistického realismu, z nichž nejvýraznější působily plastiky zedníka a tesaře vyvedené Josefem Bajákem po obou stranách uliční strany budovy. Součástí výzdoby byly také okenní mozaiky po stranách portálu, tvořené dalšími postavami zedníků a tesařů, vyrobené z plochého drátu. Podobná mozaika sestavená z pěti postav tzv. pracující inteligence stavebnictví (architekt, projektant, stavbyvedoucí apod.) se nacházela ve vstupní hale ve zvýšeném přízemí vpravo od schodiště. Reprezentativně vypadající novostavbu vybavenou kuchyní, jídelnou i obytnými pokoji ovšem Moravostav dlouho neužíval, protože 1957 byl podnik včleněn jako podřízený závod pod Pozemní stavby Olomouc, takže přerovské samostatné ředitelství bylo zrušeno. Budova byla poté předána tehdejší Československé lidové armádě, jejíž přerovská posádka se v souvislosti s výstavbou nového vojenského letiště poblíž Bochoře značně rozšiřovala. Od roku 1952 zde začalo působit tzv. Proudové výcvikové středisko letectva (později reorganizované na 7. školní pluk), přeškolující piloty na nové zavádění letouny MiG-15. Na podzim 1954 školní útvar vystřídal 46. bombardovací letecké divize a do Přerova se postupně přesunuly dva bombardovací pluky, jež zde byly přezbrojeny novými proudovými bombardéry Il-28. Navyšování počtů armády ovšem naráželo na omezené ubytovací kapacity (od roku 1951 využívala armáda bývalý klášter v ulici Šířava a rok později zabrala i přilehlou budovu hudební školy), které se dařilo postupně řešit dokončováním objektů na letišti a také nových kasáren na úplném konci tehdejší Jeremenkovy (Želatovské) ulice. Za této situace se bývalého sídla Moravostavu nastěhovalo velitelství bombardovací divize. Vojáci se v budově zabydleli na několik dekád a mezi uživateli se postupem času vžila přezdívka „divize“, jež přetrvávala i poté, co se velení z divize z objektu odstěhovalo. První změna uživatelů nastala v roce 1960, kdy byla bombardovací divize zrušena, takže letce nahradili do září 1961 dělostřelci z velitelství 6. dělostřelecké divize. V letech 1965 až 1969 v budově sídlil štáb 2. stíhací bombardovací letecké divize, jejíž 6. pluk se usadil na přerovském letišti. V září 1969 byla divize zrušena a novým uživatelem se stalo Výcvikové středisko letectva, jež se na konci roku 1969 začalo stěhovat do Přerova. Jednotka byla reorganizována v roce 1973 na 1. letecký školní pluk, který zajišťoval závěrečný pilotní výcvik studentů posledního ročníku Vojenské vysoké letecké školy SNP v Košicích a příležitostně i frekventantů ze zahraničí. Z tohoto důvodu byla budova upravena i na ubytování studentů a v posledním patře budovy byla zařízení pracoviště meteorologické služby a velitelské stanoviště s prostředky radio-technického zabezpečení, odkud se zabezpečovalo řízení letů. Budova sloužila letcům až do počátku 90. let, kdy se velení školního pluku přestěhovalo na letiště do objektu po štábu zrušeného 6. stíhacího bombardovacího leteckého pluku. Na adresu Čechova 43/387 v centru města se pak přestěhovaly vyšší vojenský soud a prokuratura. V únoru 1995 převzalo dům Krajské státní zastupitelství, které v roce 2001 hodlalo objekt, mezitím poškozený záplavami v červenci 1997, rekonstruovat a zřídit zde svou přerovskou pobočku. Ze záměru ovšem sešlo a budova přešla do majetku města Přerova, jež nakonec pro tzv. armádní dům nenašlo využití a odprodalo jej firmě ST Development. Nový majitel zahájil na konci roku 2022 zásadní přestavbu podle projektu Ing. arch. Zuzany Stanjurové. Byla přidána dvě podlaží a nová Rezidence Čechova nabídla po dokončení v roce 2024 uživatelům celkem 60 bytů (31 1+kk, 23 2+kk a 6 3+kk s lodžii a terasami). Původní podobu budovy připomíná snímek pořízený Oldřichem Kohoutkem v roce 1982 z prostoru za ulicí Jasínkova.

Petr Sehnálek

ZPRAVODAJ MUZEA KOMENSKÉHO V PŘEROVĚ, ŘÍJEN–PROSINEC 2025

Texty: Jaroslava Čajová, Radim Himmler, Marta Konířová, Andrea Kopečková, Helena Kovářová, Šárka Krákorová Pajůrková, Kamil Lukeš, Svatava Měrková, Petr Sehnálek, Kristina Sehnálková, Jana Trtíková, Dagmar Vobecká a Lubomír Vyňuchal

Foto: Muzeum Komenského v Přerově, MěK Přerov, Filip Hladík, Iveta Juchelková a Lubomír Vyňuchal

Redakce a grafická úprava: Kristina Sehnálková

Korektury: Eva Uhlířová

Vydalo Muzeum Komenského v Přerově, p.o., Horní nám. 7/7, 750 02 Přerov IČO: 00097969. Zaregistrováno MK ČR pod zn. MK ČR E 21496.

Čtvrtletník - periodický tisk územního samosprávného celku. Vyslo 6. 10. 2025 v Přerově. Příští číslo vyjde 12. 1. 2026. Tisk SUGESTO s.r.o.

Změna programu vyhrazena!

V rámci akcí pořádaných Muzeem Komenského v Přerově, p.o., budou pořizovány obrazové a zvukové záznamy za účelem prezentace organizátora akce. Muzeum Komenského v Přerově, p.o., nenese odpovědnost za záznamy pořízené a zveřejněné jinými subjekty. <http://www.prerovmuzeum.cz/img/muzeumum/> GDPR/2018_05_Informace_o_zpracovani_osobnich_udaju_web.pdf. Muzeum Komenského v Přerově je zřízeno a financováno Olomouckým krajem.

